

Vabadussõja Tähistel.

HIND 5 SENTI

Väljaandja: VABADUSSÕJA MÄLESTAMISE KOMITEE.

Toimetuse aadress: Tallinn, Pagari t. 1; telef. Kaitseväe 195.

Vastutav- ja tegevtoimetaja: Kolonelleitnant O. KURVITS.

Nr. 9.

Tallinnas, 21. detsembril.

1934.

Seda numbrit on trükitud 30.000 eksemplari.

Arimehed kasutage „Vab. Tähistel“ oma kaupade reklaamimiseks. Kuulutused võib saata Vabadussõja Mälestamise Komiteele, Tallinn, Vene t. 1, pk. 286. Kuulutuse hind kuulutusküljel 15 s. mm.

Püstitagem tänualtar!

Ja ta ehitas sinna altari ja pani sellele paigale nimeks El-Bethel, et Jumal temale seal ilmus.

1. Moosese rmt. 35, 7.

Jõulukellad kõrgetest kirikutornidest hüüavad valgustatud pühakotta tuhandeid palvetajaid. Vaikne pühalik rahu heljub õhus, mis räägib Jumala ilmutusest oma Poja läbi, kes pidi saama õnnistegijaks kannatajale ja igatsejale.

See on jõuluilmutus, korduv aastast aastasse, määratud igale inimesele.

Ometi on silmapilkusid üksiku ja rahvaste elus, kus Jumal erilise ilmutusega nähtavale tuleb.

Pöörates tagasi vaid mõni ajaloolisekül, jõuame vaba Eesti sündimisaja juurde, leiame sõnu ja lauseid, mis on kirjutatud verega, ajal, mil rahvas otsis pääsemist musta tuleviku ja hääbumise eest.

1919. a. 3. jaanuaril Viru rinde kõverjoon rääkis meie vägede taandumisest; see oli silmapilk, mil vaenlane oli jõudnud kaugema positsioonini. See oli Jumala väe ilmutus, kui hoolimata kõigest ometi ülekaalukas vaenlaste vägi taganema sunniti ja kahe nädalaga Põhja-Eesti oli puhastatud.

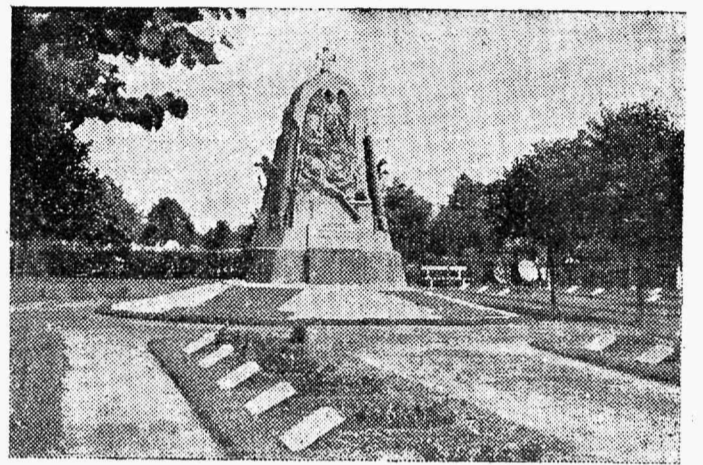
Läbi kogu ajaloo, eriti aga läbi Vabadussõja on Jumal ennast ilmutanud eesti rahvale, pöörates võimsa käega ajaloo kõiku suurima hädaohu silmapilgul.

Kui väga tuletab see meelde igivana piiblikku jutustust Jakobi põgenemisest ja hädast ja tema tänust Jumala vastu, kui ta ehitas altari, märgiks, et Jumal ennast temale oli ilmutanud!

Ka eesti rahvas püstitab altari sinna, kus Jumal ennast on ilmutanud. See on mälestussammas-monument, mis räägib Jumala armastusest oma laste vastu ja jumalikust vendade armastusest vendade vastu, kes on jätnud elu, et meie võiksime elada.

Olgu see altar-monument palverännaku kohaks põlvest põlve, kuhu isamaa lapsed kokku tulevad, et kuulata lugusid ajast, kui Jumal ennast rahva elus ilmutanud. Aga koht, kus Jumal ennast ilmutanud, olgu El-Bethel, Jumala asula; asugu Jumala vaim iga eestlase südames ja tema rahva hinges, olgu kodumaa tervena suur jumalakoda. Toogu kodumaa tütreid ja pojad altarile omad anded ja nagu muistselgi altaril, põlegu ka temal igavene ohvrituli, rahva isamaa-armastuse leek, mis annab soojust tuhandele südamele.

Põimigu meie tänu- ja eestpalved, neile pühendatud, kes oma elu jätnud isamaa eest, rahvast ühendava tänuühenduse-mälestussamba ümber tõusku tänuohvri suits kõrgesse taevasse, kui rahvas palves ohverdab Jumalale, sest et Jumal raskel tunnil ennast temale ilmutas.

Vabadussõjas langenute mälestussammas Pärnus.

Aga Jumal ilmutab ennast meile ikka jälle uuesti. Ta ilmutab ennast üksikule, rahvastele ja inimkonnale.

Helisegu siis jõulukellad, kutsugu meid valgustatud pühakodadesse ja rääkigu läbi jõulurahu õnnistegijast, kes pühalt õhtul kui Jumala ilmutus meie kõikide juurde tahab tulla, rääkigu aga ka ühest täitmata kohustusest — ühest püstitamata altarist oma Jumalale seal kus Jumal ennast raskel aga kangelaslikul ajal on rahvale ilmutanud. Püstitagem tänualtar!

KURT STEINBERG, Mag. theol.

Piiskopliku Toomkoguduse pastor-diakonus.

Uudispa berossid

SÄDE

25 tükki — 20 senti.

Esmakordne erisegu puht idamaa ja vene tubakatest.

Tubakavabrik A.-S. REGINA.

AUTOKOOL

TALLINN LAI T. 1. TEL. 437-15

Täieline ettevalmistus I ja II liigi sõiduloa saamiseks. Teooria, praktika, sõiduõpetus. Järeldamine eksamitele minekuks. Eksamid sõiduloa saamiseks on kooli juures. Tasuta õpperaamatud. Osavõtjale maalt priikorter. Uue kursuse algus esm. 7. jaan. 1935.

Väljalõikamiseks. N.M.K.U. Autokooli juhatajale — Lai tän. nr. 1, Tallinnas. Olen huvitatud Teie poolt korraldatavatest autokursustest, palun mulle tasuta saata lähemad kavad ja tingimused.

Nimi _____ Elukoht _____

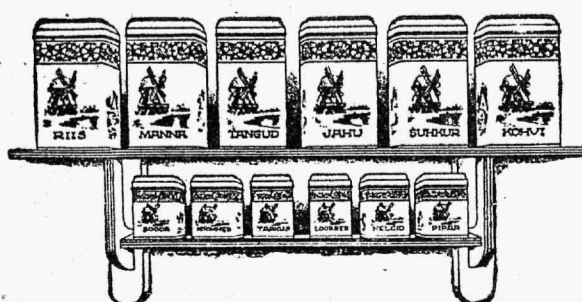
Tõesti väärtuslikud riided riitavad inimese täiuslikult ainult siis, kui nad on tellitud esimeseklassi rätsepaarist. Teatan oma lugupeetud tellijaskonnale, et olen saanud käesolevaks hooajaks

uusi inglise ja kodumaa riideid

Moodne ja elegantne lõige, mis rahuldab ka kõige nõudlikuma tellija. Seal samas antakse üürile frakke, smokinguid ja tsilindreid.

Rätsepmeister J. PUKSBERG

Tallinn, Pikk tän. 36. Telefon 441-79.

PEALADU: Pleki- ja Litograafia-tööstus

A.-S. „NORMA“

Tallinn, Narva mnt. 19.

Telefon 306-40.

**Kohane
joulukink**

on köögigarnituur. Suur kokkuhoid perenaistele. Rikkalik valik mustreid. Saadaval kõikides kivi- ja portselanõude kauplustes

Vabaduspäevaks

ilmub järgmine „Vabadussõja Tähistel“ number suuren-
datud kaustas, päevakohase sisuga, 30.000 eksemplaris.

Kuulutused sellesse lehte palume ärasaata hiljemalt 20. veebruariks Vabadus-
sõja Mälestamise Komiteele, Tallinn, Vene tän. 1, tel. 427-20/2-40.

Kink-uudisesemed

peen-naha töö alal.

Villane kaup.

Soodsad hinnad.

G. Lilienthal

Tallinn, Jaani tänav nr. 6.

K. A. Rütman & Ko.

Tallinn, Jaani tän. 9. Telefon 466-72.

Telegr. „AUGUSTUS.“

Alati suur ladu

raske keemia-kaupadest.

Abiladu Tartus, Kaluri t. 17. Telef. 1-74.

EESTI PUNASE RISTI

NIGULISTE 12.

POLIKLIINIK MASSERIMISE

Telefon 431-60.

Vastuvõtt homm. kella

10 — 14 ja 5 — 1/2 8 õht.

kõigil erialadel.

×

Tasu esimese visiidi eest

60 senti, korduvate visiitide

eest 30 senti.

MASSERIMISE

ASUTIS

Telefon 429-67.

Avatud kella 8—19.

Käsi- ja elektri massaaž; dia-
thermia, neljaraku vann.

Haapsalu tervismuda, kombi-
neerit. elektri raviga, tervis-
võimlemine.

KÕRGUSTIKPAIKE.

Noorte Punase Risti

NAHATÖÖKODA

TELEFON 432-73.

Valmistatakse ja saadaval laos
eestipäraseid ja moodsaid kunsti-
maitselisi nahktöid: albumeid,
kirjamappe, karpe, käekotte jne.
Eriti soodsad kingitusteks ja
mälestuse esemeks

erisoovide kohaselt.

Tellmised täidetakse kiirelt

Riidekauplus

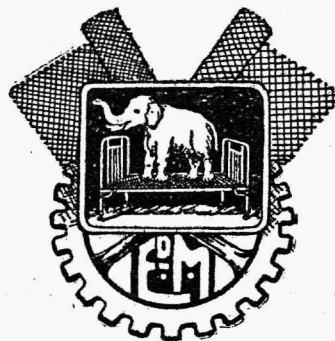
A. Annus

PÄRNUS, Rüütli tänav nr. 25.

Telefon 4-03.

Traatvõrke

krohvimiseks, kruusa
ja kivikillustiku söelu-
miseks, akende kait-
seks, kanaaedade ja
muruõniseväljade pit-
ramiseks jne.

ED. MÖLLERSON' I

raudvoodi- ja traatvõrgutehas

Tallinn, Kopli tän. 10. Telefon 439-10.

SOOVITAB suures valikus:

**raudvoodeid,
madratsid ja
türgi diivaneid.**

Zuuksetööstus

„Granberg“

Tallinn

Daamide, häccade teenimine

Tiibklaverid Reisukohvleid
Piaaniinod Reisukotte
Harmooniumid Aktimappe
Müügil ja Vihmavarje
üürile Jalutuskeppe

Karl Jürgenson,

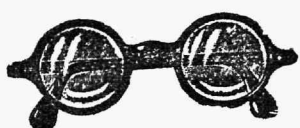
TALLINN, Kuninga tän. 5, telefon 436-86.
Asut. 1880. a.

Metallitööstus

A.-S. M. Seiler

Pärnus, telefon 2-68.

VALMISTAB
petroolmootoreid,
diiselmootoreid ja
tuuleturbiine.

G. Berger

Tallinn, Nunne tänav nr. 1, Pikajala juures.

Vanem optikaäri
(Asutatud 1863. a.) Kõnetr. 437-09.

Prille, näpitsprille, lornette, teatribinokleid, lugemis-
klaase, luupe, baromeetreid, termomeetreid, kompassi,
päevapildiparaate ja tarbeid, arstiristitu maa-
mõõtjate tarbenõusid. Odavad hinnad.

Kalosside ja botikute en-gros ladu

K-K. „ELGEN“

Tallinn, Uus tänav 4. Telefon 430-82.

Kummivabriku „Askim-Askim“, Norra Peaesindaja.

Üleskutse!

Vabadussõja Mälestamise Komitee ülesandeks on Vabadussõja ja temas langenud kangelaste mälestuse jäädvustamine.

Selleks püstitatakse Tallinnas Vabadusmonument, mis sümboliseeriks ja kajastaks kogu rahva ennast-salgavat võitlust iseseisvuse ja vabaduse eest Eesti riigi heroilistel loomispäevadel, ning tuletaks vääri-liselt meelde isamaa eest langenud kangelasi.

Vabadusmonumendi püstitamine on kogu meie rahva auvõlg. See on ühtlasi ka kiireisloomuline ülesanne, kuna Vabadussõjast on möödunud juba rida aastaid.

Monumendi püstitamist pole senini võimaldanud tarviliku kapitali puudumine. Esialgsete kavatsuste kohaselt läheks monument maksma ümmarguselt 200.000 krooni. Sellest summast on Komiteel senini kogutud võrdlemisi väike osa. Puuduv summa on tarvis kokku saada lähemal ajal, kuna Komitee on otsustanud oma ülesande teostamisega rutata ja välja kuulutada Vabadusmonumendi kavandi saamiseks avaliku võistluse.

Käesolevaga Komitee pöördub organisatsioonide, asutuste, ettevõtete ja teatrite poole palvega, korraldada Vabariigi 17-da aastapäeva puhul Vabadusmonumendi kapitali suurendamise heaks aktusi, etendusi ja pidusid. Ühtlasi Komitee pöördub kõigi maa-, linna- ja alevivalitsuste poole palvega, vabastada Vabariigi 17. aastapäeval Komitee heaks korraldatavad etendused, peod ja aktused omavalitsuse heaks võetavast lõbustusmaksust.

Samuti Komitee palub kõiki kodanikke, organisatioone, ettevõtteid ja asutisi määrata Komiteele Vabadusmonumendi püstitamiseks otsest toetust, eriti ettevõtete puhtakasude jaotamisel.

Kõige sellega on võimalus väga suuresti aidata kaasa Vabadusmonumendi kiiremale püstitamisele, ning seega meie auvõla kustutamisele nende vastu, kes võitsid meile iseseisvuse ja vabaduse, jättes selles võitluses oma elu.

Komitee loodab, et käesolev palve leiab elavat vastukõla, ja et saadav toetus võimaldab teostada Komitee ülesande kõige lähemas tulevikus.

P. Lill,
Kindralmajor, Kaitseminister,
Komitee esimees.

O. Kurvits,
Kolonelleitnant,
Komitee sekretär.

Tartu rahu sõjaline külg.

Ed. Laaman.

Rahu, mida Eesti tegi Tartus Nõukogude-Venega, oli ainult episood suurest sõjapolitilisest mängust.

Selle malelaua ühel äärel seisis kolm suurt vigurit: Clemenceau, Churchill ja Lloyd George. Igal ühel neist olid omad sihid ja iseloom.

Clemenceau oli Prantsuse peaminister, kes sarnasena üle kõige kartis Saksamaad ja selle vaos hoidmiseks püüdis jalule ajada oma vana liitlast, — tugevat, ühist Venemaad.

Churchill oli Inglise sõjaminister. Tugevast Venemaast ei rääkinud ta kusagil, — see pole Inglismaal kuigi populaarne. Seda tulisemalt ründas see sõjaka Marlborough-hertsogi impulsiivne järeltulija enamlast, kes püüdis käärima ajada Inglise kolooniaid ja rikuda tema kaubanduse huvisid.

Seda, mis oli Clemenceau püüdesihiks, — tugev Venemaa, — pidas aga Lloyd George, lord Beaconsfieldi eeskujul, Inglismaale just kõige suuremaks hädaohuks. Kõige meelsamini oleks ta Venemaa jätnud just nii, nagu ta oli. See mõte oligi Prinkipo konverentsi kokkukutsel. Aga et kodusõda võimata oli ja hutada konserveeritud seisukorda ja et Inglismaal teatavaid aukohustusi oli oma maailmasõjaegsete relvavendade — Vene valgete vastu, siis andis Lloyd

George oma sõjaministri pealekäimistele järele, Inglise kombe järele anti Vene valgetele nende „chance“ — võimalus oma õnne äraproovida.

Üks tähtsam koht selle „chance“ äraproovimiseks oli — Petrogradi rinne. „Siin on kilpkonn oma pea välja pistnud ja see on meie ulatuses“, kirjutas „Times“. Sellest 100-miljonist naelast, mida Churchill kulutas valgetele, pidi jätkuma ka Petrogradi võtmiseks.

Malelaua teisel äärel komandas N.-Vene sõjako-missar Trotski. Ka temale oli Petrogradi rinne eriti tähtis. See oli üks kolmest punktist, mida Nõukogude valitsus ei tohtivat milgil tingimisel käest anda: Tuula relvatehased, Moskva ja Petrograd.

Eesti rinnet austas seepärast Trotski oma erilise tähelepanuga. 1919 veebruaris oli ta isiklikult ilmunud sinna likvideerima taganemist ja korraldama vastu-pealetungi. Niipea aga kui seal silmapiirile kerkis uus hädaoht ja Judenitš suvel üle kolis Soomest Eestisse, alustas N.-Vene Revvojensovjet (Revolutsiooniline Sõjanõukogu) kohe Eesti vastu „rahu-offensiivi“: esiteks, punaväe lubadused mitte üle Eesti piiride tungida, siis — Tshitšerini rahu-ettepanek.

Churchill käib siis lauale viimase trumbi: Judenitš

alustab Petrogradi operatsiooni. Trotski vastas sellele oma rahu-offensiivi Eesti vastu kõvendades. Samal ajal, kus valged ründavad pealinna väravaid, kannab Trotski Petrogradi Sovjetis 19. okt. ette seks oma eeskava.

Sama Trotski, kes Brestis sakslastele oli annud vastuseks: „ei sõda ega rahu“, seletas nüüd, Nõukogude Venemaa ei võivat seda ebamäärast seisukorda „ei sõda ega rahu“ Balti sotsiaalkokkuleppelaste poolt enam kannatada. Ta ähvardas koondada küllalt vägesid, et asetada Eestit mitte ainult mõistuse ja poliitilise loogika, vaid ka reaalse jõu argumentide ette, äranäitamiseks, et rahu Nõukogude-Venega oleks küllalt kasulik maadele, keda ähvardab tuntud ataman Goltzev...

See oligi Trotski kava, mis Tartu rahukonverentsi ajal Narva rindel tuli teostamisele.

Septembri keskel oli Inglise välisministeeriumi Vene osakonna juhataja Gregory prof. A. Piibule nõu annud lõpliku rahutegemise oodata kuni 1. novembrini, sest seks ajaks selguvat Vene valgete viimaste pingutuste tulemused. Umbes samal ajal sai ka teada (Järg 4. leheküljel.)

SAKU ÕLLETENHAS A.-S.

ÕLU JA MÖDU

Laod kõigis linnades ja suuremates alevites.

Tartu rahu sõjaline külg.

(Algus 3. leheküljel.)

tavaks, et Inglismaa detsembri keskpaiku abiandmise valgetele seisma paneb. Enda viimased väed tõi Inglismaa Arhangeli rindelt tagasi septembris. Nõnda oli see inglistel täitsa etteotsustatud, et valgete sügisene „chance“ saab olema viimne. Nagu Lloyd George ütles: „Kui Venemaa ka siis ei päästa end, siis tähendab see seda, et ta ei tahagi end päästa.“

Eesti rahupolitika oli seega kokkukõlastatud inglise omaga. Ja vastuoks: Nõukogude Venemaa koordineeris ka oma Eesti politika oma inglise politikaga. Niivõrt, et väliskomissari abi Litvinov tuli novembri keskpaiku pakkuma rahu ühteageu nihhasti Eestile, kui ka Inglismaale.

Seda sidet Eesti ja inglise vahel kirjeldas siis üks rohkearvulistest välisajakirjanikest Tartus, „New York Times“ kirjasatja Duranty: Kui Balti riigid võtavad enamlaste tingimised vastu, siis jääb Inglismaal vähe valida. Kangekaelsus tema poolt tõukaks ainult Balti riigid enamlaste sülle, mida Inglismaa just tahaks ära hoida. Inglise uhkusele saab see pill olema kibe allaneelata ja Prantsuse natsionalistliku ajakirjanduse kommentaarid ei saa kindlasti mitte seda allaneelamist muutma libedamaks. Mõne lähema nädala jooksul olla Inglismaal valida: kas lasta uued riigid sõlmida rahu enamlastega ja sõlmida seda ka ise, lootuses, et enamlasted mängivad ausat mängu ja et blokaadi ärakaotamine toob Venemaale aegamööda mõõdukama korra. Või peab ta otsustuma tõsiselt sõjaliseks pealetungiks, nii kallis kui see ka tulgu.

Sama seletas üks Litvinovi saatjaist Tartus, — nemad lootvat, et Inglismaa juba mõne nädala kestel teeb rahu.

Litvinov ise rääkis eestlastega jutte, mis näivad otse tuletatud olema Trotski instruksioonidest. Veidi üllatav tundus vististi eestlastele Litvinovi seletus, et Nõukogude Venemaa ollagi juba kord Eesti iseseisvust Eesti nõukogude vabariigi tunnustamisega deklareerinud. Seda Moskva seisukohta ei olla sugugi muutnud valitsuse ja reshiimi muutus Eestis. Eesti sõda Nõukogude Venega olla sellepärast lahtistest usetest sissemurdmise ja traagiline arusaamatus.

Eesti otsus Judenti väge desarmeerida rõõmustas Litvinovit väga — sarnasel juhul, arvas ta, ei saavat punavägi midugi mitte üle Naroova tungima. Kuid seal oli üks „aga“: Nõukogude valitsus olla väga umbusklik Eesti kavatsuste tõsiduse kohta. Isegi enese kohta tõendas Litvinov, et ta ei saavat eestlastest aru: vast hiljuti päästsid nad Judenti täielikust hävitusest, nüüd aga teatavad, et desarmeerivad teda. Punaväge pärast Pihkva läbirääkimisi rünnates ja Judenti toetades loonud Eesti väga halva pretsedendi. See vihanud väga punaväge ja tarbekorral saavat ta seda pretsedenti kasutama Eesti vastu. Kuigi Venemaa pidada kinni oma deklaratsioonist, et ta ei tungi üle Eesti piiri, aga kui asi puutub Judenti hävitamisele, siis ei saavat punavägi mitte kokkuma tungimast Eestisse. Territooriumi, mis sel puhul okupeeritaks, olla Venemaa valmis kohe esimesel nõudmisel tagasi andma.

Vaherahuga ei tahtnud Litvinov esialgu nõustuda, — see viivat nii Nõukogude, kui ka Eesti sõjaväe lagunemisele. Alles pikemate läbirääkimiste peale nõustus ta relvade tegeliku seismapanekuga, kuid see ei leidnud Moskvast kinnitust.

Need Litvinovi jutud sisaldavad enamlaste Tartu rahuläbirääkimiste strategia ja taktika juba üksikasjalisel kujul. Tähtsamaks küsimuseks oli seal enamlastel — sõjalised tagatised Judenti vastu. Seks nõudsid nad oma esimeses piiride kavast koguni tervet idapoolset Virumaad endale. On arvamisi avaldatud, et Krassin, kes insenerina tundis põlevkivi, tegi seda Eesti põlevkivi lademete pärast. Kuna aga enamlastel siis esiplaanil seisis kõige lähemad sõjalised küsimused, siis näib neile olnud tähtsam, et Ida-Virumaal asusid Vene Loodearmee riismed.

Enamlased olid küll juba igalpool tagasisurumas valgeid, kuid nad tundsid nähtavasti väga hästi ise oma nõrkust ja said aru, et väikegi uus tõuge võib jõudude tasakaalu veel ümbermuuta nende kahjuks. Denikin oma mälestustes kinnitab, et kui tema juba oli taganenud Doni jõeni, oli jõudude tasakaal niisugune, et valgetel veel võimalik oli vastupealetungiga tervet kampaniat ümberkäänata ja võitjateks osutada, oleks ainult seks veel moraalset jõudu jatkunud. Selle mulje sai ka Duranty Tartust: Nõukogude valitsus vajada tungivalt rahu. Tema senise võidu peateguriks olla mitte tema tugevus, vaid tema vastaste nõrkus. Sellepärast pingutada enamlasted nüüd äärmiselt, et puistata maailmale liiva silma ja teha rahu, mis nende positsioone kindlustaks varem, kui tõde Nõukogude nõrkusest saaks küllalt teatavaks, et seda teha võimataks.

Inglise ohvitser oli Eesti kaevikuteliinil ootanud Litvinovit, et teda saata Kopenhagenisse läbirääkimistele inglise esindaja O'Gradyga, nimepidi sõjavangide vahetamise üle. Looritud kujul oli seega Inglismaa astunud ühteageu Eestiga esimesed sammud rahuläbirääkimisteks. Jäi ainult Prantsusmaa üks, kes kinni pidas vanast leppimatusest enamlaste vastu.

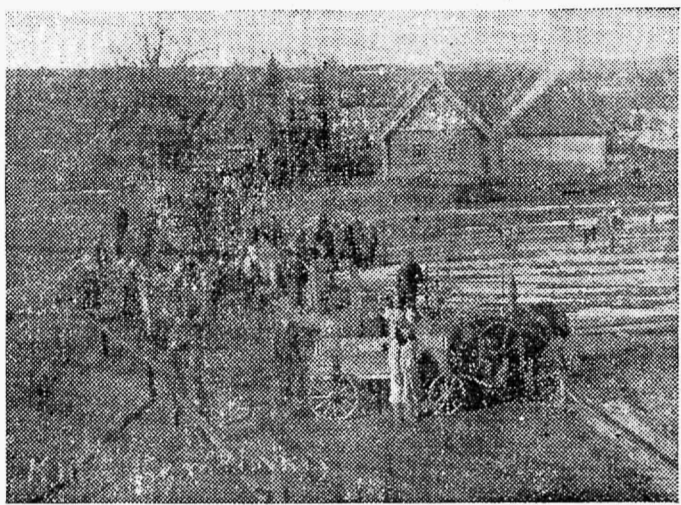
Prantsuse esindajad olid ka, kes armu ja hirmuga hakkasid Eestile pealekäima, et see Judenti mitte desarmeeriks. Pariisis lubati Vene valgeid mõjutada, et nad siitsaadik tõeliselt liberaalset politikat piirirah-

vaste vastu alustaksid. Ja tõepoolest: 31. dets. / 13. veebr. tunnustas Denikin nende piiririikide iseseisvust, kes enamlastega võitlevad ja lubas tuleviku vahekorrad nendega luua lepingute teel, kus liitriigid võiksid kaasa aidata.

Prantsuse sõjamissioonide juht kindral Etievant, kes augustist peale asendas lahkunud inglise kindralit Goughi Helsingis, tegi Eesti valitsusele elu kibedaks ja ühel ägedal valitsuse istangul kirus Eesti sõjaväge selle eest, et see enamlastega sõdida ei tahtvat, enamlasteks. Mille peale kindral J. Laidoner sama järsult vastas ja Etievant'i sundis tema sõnad tagasi võtma.

Kuid nagu Savinkov seletas 1924. a. omal protsessil, Prantsuse võitlus enamlaste vastu oli ainult „boltovnja“ (lobisemine), millel ei olnud midagi reaalselt taga. Siis tõid prantslased viimse trumbina välja — liitriikide ülemnõukogu. Sellelt tuli 4. dets. telegramm Eesti valitsusele, kus soovitati Judenti anda igasugust abi ja toetust, kuni liitriigid ise otsusele jõuavad, kuidas teda aidata.

Eestlased lahutasid käsa. Peaminister J. Tõnisson leidis, et see pealekäimine juba tugevam on, kui Pariisi sõnumite järele võis oodata. A. Piip kirus, et kus nad siis seni on maganud, et vast nüüd mõtlevad Judenti aidata, kui see juba otsas on. Vi-

Kullavoor Komarovkas 15. 03. 20.

Eesti-Vene rahulepingu põhjal Eestil saada oleva 15 milj. kuldrubla esimene saadetis on jõudnud vooris piirile, Komarovkasse ja ootab vagunisse laadimist.

vitati kümnekond päeva ning anti viimaks ülemnõukogule vastus, mille Etievant nimetas „iseseisvuse ultimatumiks“: tunnustatagu enne Eesti iseseisvust, siis vast saame näha, kuidas me Judenti võime aidata.

Nagu selgub, on J. Poska Tartu rahukonverentsil, juhatahes Eesti delegatsiooni, veel leidnud aega dr. Pigrini varjumise all „Tallinna Teatajas“ avaldada välispoliitilisi juhtkirje. Neist on näha, et J. Poska läks rahukonverentsile üsna optimistlikus meeleolus. Ta lootis, et rahuküsimuses asuvad Balti riigid põhimõtetel ühisel vaatekohal. Sellepõolest olla nende seisukord Pihkva läbirääkimistega septembris samal aastal võrreldes märksa kindlam. Ka liitriigid ei pidada oma senist Vene politikat enam ainuõigeks. Küll olla ka Nõukogude Venemaa seisukord sõjaliselt parem, kui paari kuu eest, kuid ta olla lõõnud Vene valgeid, mitte aga Eestit. See tõsiasi määrata tooni, mis läbirääkimistel sünnis, ja piiri, millest enamlasted oma nõudmistest ei tohi üle minna.

Kuid rahuläbirääkimiste alul selgus kohe, et Eesti on enamlastega jäetud üks. Ja enamlasted ei jätnud seda kasutamata, esitades nõudmisi poole Virumaa kohta ja alustades Narva rindel ägedaid rünnakuid Narva vallutamiseks.

„Tartu rahuläbirääkimised ei alganud nii roosiselt, kui ehk loodeti“, kirjutas J. Poska siis „Tall. Teatajas“. Plaan ühiste rahuläbirääkimiste kaudu luua sidet Balti riikide vahel, mis võimaldaks edaspidist

vastastikust kaitset, olla luhtunud. Kuigi Balti liidu kavatsust maha matta ei pruugi, tulla praegu ta kõrvale jätta ja võtta ainumaks juhtnööriks Eesti riigi otsesed huvid.

Lahkumine rahukonverentsil kujunesid varsti nii teravaks, et kindr. Soots 9. dets. kindr. Laidonerilt järele päris, kui selgub, et kokku leppida ei saa, kas siis sõjaliselt parem poleks kohe lahku minna.

Kindral J. Laidoner vastas, rahuläbirääkimised ei olla Eesti sõjalist seisukorda ei paremaks ega ka halvemaks muutnud. Kuidas mõjuks lahkumine rahuläbirääkimistel sõjaliselt, olla raske öelda. Kuid suuremaid muudatusi see rindel vist ei tooks. Palju suurem, kui sõjaliselt, olla selle tähtsus poliitiliselt. Rahva seas ja sõjaväes olla paljud, kes kindlasti loodavad rahu. Kui rahuläbirääkimised katkestatakse, siis peavad seks olema kindlad ja tähtsad põhjused.

Kuna punaväe rünnakud aina kõvenesid, sõitis sõjaminister A. Hango 10. dets. Helsingisse, kus teatas, et Eesti sunnitud on rahu tegema, kui Soome ei esine aktiivselt. Seal viidi Hango kohaliku inglise saadiku lord Actoni poole, kes oma valitsusele telegrafeeris, et see O'Grady kaudu enamlastelt Eestile nõuaks mõõdukamaid rahutingimisi.

Tulemuseks oli, et Lloyd George 16. dets. parlamendis deklareeris: kui enamlasted tahavad rahu, siis tehku nad kõigepealt rahu nendega, kellega nad sõdivad. Ja inglise laevastik ilmus Tallinna alla, nagu enamlastele meelde tuletama, kes seisab Eesti taga.

Meie ei tea täpsalt, millest Litvinov Kopenhagenis O'Gradyga läbirääkisid. Ainult nii palju teame, et need läbirääkimised detsembris ei tahtnud kuidagi edeneda. Aga kui 16. jaan. liitriikide ülemnõukogu kuulutas Venemaa blokaadi lõpetatuks, siis seletas Litvinov, see olla Kopenhageni läbirääkimiste tulemus.

Oli üks eriküsimus, kus inglise politika kokku puutus Eesti omaga — Vene sõjalaevastiku desarmeerimine. Sellest oli nii eestlastel, kui ka inglistel Tartus Joffega läbirääkimisi. Joffe ei lugenud seda sugugi võimatuks, tingimisel, kui vähemalt Soome laht rahvusvaheliselt neutraliseeritaks.

Jaanuari keskel võeti Soome lahe neutraliseerimise küsimus Balti konverentsil Helsingis Soome poolt üles ja üldisel heakskiitmisel laiendati ta seal koguni Baltimere neutraliseerimiseks, mille üle veel teiste asjahuvitatud riikidega pidi läbiräägitama. Vast selles staadiumis pörkas see algatus takistuste vastu.

Eesti poliitika erilist kokkuseotust inglise politikaga näitas liitriikide otsus Venemaa blokaadi ärakaotada.

Veel mõni päev enne seda oli kindral Etievant Helsingi „Hufvudstadsbladetis“ ähvardanud, et kui Eesti teeb lõpliku rahu, siis pannakse ta ise blokaadi alla. Samas mõttes nõudis ka „Echo de Paris“ valgeid surveabinõusid Eesti vastu, kui ei taheta, et Vene blokaad varsti veel teisigi mulkusid saaks.

Liitriikide ülemnõukogu otsus tegi neile ähvarduste järsu lõpu ja muutis Eesti seisukoha Helsingi konverentsil palju kergemaks.

Kindral Gough oli just enne seda Prantsuse ähvardused Eestile avaldanud „New Statesmanis“ ja kindla sõnaga hoiatanud Inglismaad nendega liitumast: kes Balti riike revolutsiooni sihitult edasi sõdima, see tõukaks neid revolutsiooni ja anarhiasse. „New Statesman“ andis omalt poolt Lloyd Georgele nõu tagasi astuda, kui ta ei suuda läbi suruda oma Vene poliitikat.

Kahelt poolt leidis Lloyd George nüüd uut toetust. Itaalia, kes kogu 1919. aasta oli kõige lähedamalt toetanud Vene valgeid poliitiliselt, oli, pettudes omaenda imperialistlikes unistustes, pöörnud selja ka Vene valgetele ja hakanud toetama „Prinkipo poliitikat“. Teiselt poolt soovitas eriti Ameerika riigisõjanduse direktor Hoover Vene blokaadi ärakaotamist, sest sellega vabandada enamlasted oma kommunistlike eksperimentide nurjumisi. Prantsusmaa oli seega ülemnõukogus jäänud üks.

Nähes aga, et liitriikidega asjad hakkavad sobima, tegid enamlasted Tartus omad südamed kohe kõvemaks. Sama ülemnõukogu otsus, mis Helsingi konverentsil Eesti seisukohta kergendas muu välismaailma suhtes, muutis ta Tartus enamlaste suhtes märksa raskemaks.

Ka jõuluvana tunneb headmeelt,

kui ta oma kingitusega saab valmistada rõõmu, seepärast ta kingib Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii pileti.

Seavõit 2.000.000 senti.

Väljamaksud

järgnevad üks teisele

Iga päevaga viib post

Kulud väljamaksusid igasse Eesti maanurka isikutele, kes on aidanud kaasa Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii piletite levitamisele. Väljamaksude suurus on 8.00 kuni 225.00 krooni. Nii mõnigi kodanik on teeninud omale sellega head päevapalka. Nii mõnelegi kodanikule on see olnud heaks kõrvalteenistuseks.

Tasu on saanud

isikud mitmesugustest tööaladelt: riigiteenijad, äri-teenijad, kantsleiametnikud, pangaametnikud, posti-ametnikud, agendid, põllumehed, kaupmehed, käsitöölised, raudteelased, kaitseliitlased, kaitsevälased j. t.

Ka teie nimi

oleks juba võinud seista Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloteriile kaasaaitajate nimekirjas. Ka Teile oleks pühade post võinud kätte tuua tasu Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii piletite levitamise eest.

Kuid veel pole hilja

Vabadussõja Mälestamise Komitee maksab välja tasu loterii piletite levitamise eest kogu aeg, kuni loterii lõpploosimiseni, s. o. 2. maini 1935. a. Seega on ligi 5 kuud veel aega töötamiseks.

Alake oma ümbruskonnas esimesena

siis saate ka esimesena oma tasu kätte. Vabadussõja Mälestamise Komitee poolt pakutud teenistus on kerge. Igaüks, kel vähegi püüdlikkust, saab sellega hakkama.

Alake juba täna.

Tellige täna omale Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii piletid ja alake tööga. Töötamiseks tarvisminevad juhtnöörid ja materjalid saadetakse Teile välja ühes piletitega. Kui Teie ei soovi tellitud pileteid endale jätta, et oma õnne — võita 2 miljonit — katsetada lõpploosimisel, siis võite nad oma sugulastele või tuttavatele ära müüa.

Valige siit omale teenistus!

Teenite kr. 8.—

Tellige Vabadussõja Mälestamise Komiteelt 3 loterii piletit ja kandke hoolt selle eest, et 3 isikut samuti telliks igaüks 3 piletit.

Kui Teie poolt soovitatud 3 isikut on omale piletid tellinud ning omakorda soovitanud 3 pileti tellijat, siis on Teie ülesanne täidetud ning Vabadussõja Mälestamise Komitee maksab Teile tehtud töö eest kr. 8.—.

Teenite kr. 30.—

Kui tellite Vabadussõja Mälestamise Komiteelt 5 loterii piletit ja kannate hoolt selle eest, et 5 isikut samuti telliks igaüks 5 piletit.

Kui Teie poolt soovitatud 5 isikut on omale piletid tellinud ning omakorda soovitanud 5 pileti tellijat, siis on Teie ülesanne täidetud ning Vabadussõja Mälestamise Komitee maksab Teile tehtud töö eest kr. 30.—.

Teenite kr. 225.—

Kui tellite Vabadussõja Mälestamise Komiteelt 10 loterii piletit ja kannate hoolt selle eest, et 10 isikut samuti telliks igaüks 10 piletit.

Kui Teie poolt soovitatud 10 isikut on omale piletid tellinud ning omakorda soovitanud 10 pileti tellijat, siis on Teie ülesanne täidetud ning Vabadussõja Mälestamise Komitee maksab Teile tehtud töö eest kr. 225.—. Sellest summast saate kr. 25.— juba siis kätte, kui Teie enda poolt soovitatud 10 pileti tellijat on omale piletid tellinud, ja ülejäänud kr. 200.— siis, kui viimaste poolt soovitatud pileti tellijad on piletid tellinud.

Väljalõikamiseks.

Vabadussõja Mälestamise Komiteele.

Tallinn, Vene tän. 1.

Käesolevaga tellin omale Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii piletit. Soovin aidata kaasa Komitee suurloterii piletite levitamisel, ning palun mulle kaasaaitamise eest lubatud tasu välja maksta nii pea kui minu ülesanne on täidetud.

Raha Kr. maksin 1934 a

- Loterii büroos, Tallinn, Vene tän. 1—15.
 Komitee posti jooksvale arvele nr. 300.
 Rahakaardiga Komiteele Tallinn, p. k. 286.
(Kasutatud rahamaksmise viis „V“ margiga äratähendada vastavas ruudus.)

Nimi

Elukoht

(Selgelt kirjutada)

Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloteriil on

2.022 võitu

500.000, 2 × 250.000
 2 × 100.000, 2 × 50.000
 4 × 25.000, 10 × 10.000
 30 × 5.000 jne.

Lõpuvõitude üldsumma

4.000.000 S.

Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii

lõpploosimine on

2. mail 1935.

peavõit

2.000.000 S.

Püstitagem ühisel jõul monument,

mis tulevastele põlvedele tuletaks meele isamaa vabaduse eest langenuid kangelasi.

Carl F. Gafelnbäck

asutatud 1837. a.

Laeva- ja õhuühendused kogu maailmaga. Oma speditsooni- ja prahtimise osakonnad.

Ostap piiramata arvul
eksportvõid
ja
kanamune.

Varustab piimatalitusi kõigi tarvisminevate materjalidega mõõdukate hindade juures.

Tallinn, V. Viru tän. 11, Uus tän. 2, telef. 450-30/33.

Vabadusmonumendi kavandi saamiseks korraldatakse avalik võistlus.

Vabadussõja Mälestamise Komitee tegevusest.

Vab. Mäl. Komitee koosolek peeti ära Ohvitseride Keskkogu ruumes 11. dets. s. a. Kininitati aasta-aruanne, mis tasakaalus Kr. 65.646.60 ja näitas aasta jooksul kapitali juurdekasvu Kr. 38.260.39. Lahkunud liikmete asemele valiti Komitee mälestussamba püstitamise sektsiooni liikmeks piiskop H. B. Rahamägi, kapitali suurendamise sektsiooni liikmeks hr J. Taklaja ja revisjonikomisjoni as. liikmeks hra B. Rostfeldt.

Vabadusmonumendi kavandi küsimuse päevakorrale võtmisel tohiks huvipakkuv olla selle küsimuse senine arenemiskäik.

Vabadusmonumendi püstitamiseks tarvismineva kapitali kogumise kõrval on ka monumendi kavandi küsimus olnud korduvalt kõne all ja ühenduses sellega on Komiteel tulnud tegeleda ja otsustada Vabadusmonumendi asukoha küsimus.

Juba Komitee esimesel koosolekul, 14. nov. 1925. a. moodustati Komitee liikmetest sektsioon monumendi kavandiga ühenduses olevate küsimuste lahendamiseks — mälestusmärgi püstitamise sektsioon, mis töötab praegugi ja mille esimeheks kogu aeg on olnud ja on Komitee abiesimees hra A. Uesson.

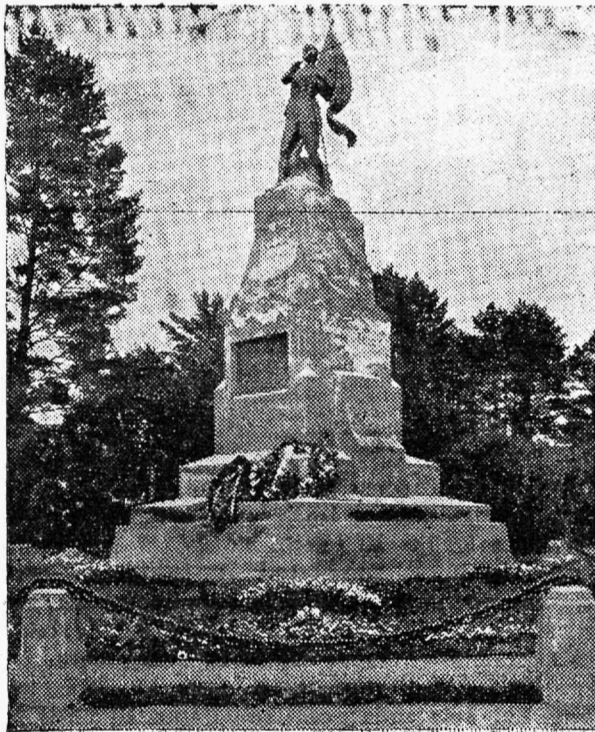
Mitmesuguste eeltoode järele kuulutas Komitee jaanuaris 1931. a. välja avaliku võistluse kavandite saamiseks. Võistlusele esitati viimse tähtpäevani (1. juunil s. a.) üldse 18 kavandit. Nendest tunnistas II auhinna vääriliseks arhitektide Elmar Lohki ja Edgar Kuusiku ühine kavand. I auhind jäeti välja andmata. Premeeriti ja omardati Komiteele arhitektide Konstantin Böläu ja Herman Bergi ühine kavand ja arhitekt Georg Saare kavand.

Üldiselt võistlus ei kannud Komiteele lõppkujul kavandit, mis võiks olla vahetuks lähtekohaks monumendi püstitamisel.

Hiljem on Komitee saanud kavandeid arhitektidelt Edg. Kuusikult, K. Lüüsiilt, G. Saarelt ja teistelt, millest Komitees kõne all olnud arh. Edg. Kuusiku ja K. Lüüsi kavandid (arh. G. Saar esitas oma kavandi alles hiljuti).

Vabadusmonumendi asukohana on kõne all olnud Lasnamägi, Vene turg, Harjumägi ja Vabadusplats. Pikemate ja üksikasjalisemate kaalutluste järele on peatama jäädud Vabadusplatsi juurde, kusjuures Harjumägi võib monumendi asetuskojana kõne alla tulla tingimusi, nagu juba tähendatud eespool.

Komitee senisest tegevusest tuleb veel ära märkida Tallinna kaitseväge kalmistule mausoleumi püstitamist arh. Edg. Kuusiku kavandi järele, mis nõudnud kulusid Kr. 24.291.11. Mausoleum on kõigiti õnnestunud ja jätab imposantse mulje.

Vabadussõjas langenute mälestussammas Narva-Jõesuus.

Kuna senised katsed ei ole annud soovitud tulemusi, otsustati lähemal ajal välja kuulutada Vabadusmonumendi kavandite uus avalik võistlus, millest võivad osa võtta ainult Eesti kodanikud.

Vabadusmonument tuleb projekteerida Vabadusplatsile või Harjumäele; viimasele kohale ainult sel tingimusel, et mäe praegune kuju ja välisilme jääks täitsa muutmataks. Monumendi hinnana tuleb arvestada Kr. 200.000.—. Vabadusmonumendi kavandite avaliku võistluse väljakuulutamise tohiks tagada paremad tulemused ja vältida etteheiteid, mis võiksid tekkida kavandi saamisest otseselt mõne arhitekti või kunstniku poole pöördumisel.

Tohiks vist kindlasti arvestada asjaoluga, et Vabadusmonumendi lõpliku kavandi saamine asetab Vabadussõja Mälestamise Komitee järjekordse ja suurema ülesande rohkem reaalsele pinnale ja aitab seega ühtlasi ka kaasa ülesande kiiremale teostamisele, eriti majanduslike võimaluste loomisel.

Vabadussõjas langenute mälestussammas Jõhvis.

11. dets. 1934. a. peeti Jõhvi alevivalitsuse ruumes Vabadussõjas langenute mälestamise Jõhvi kihelkonna komitee poolt kokkukutsutud nõupidamine Jõhvi seltskondlike organisatsioonide, kaitseväge ja ümbruskonna valdade esindajate osavõtul.

Koosolekut juhatas kapten N. Vildenu, protokolliis V. Treilman. Komitee juhatuse esindaja H. Lill andis ülevaate langenute mälestussamba püstitamise eeltöödest.

Komitee kutsuti ellu 1926. a. Kaheksa aasta kestel on ta mälestussamba asukoha korda seadnud ja hankinud kapitali, nii et praegu Komitee käsutuses on sularahha Kr. 2385,06.

Komitee peakoosolek 19. veebr. 1933. a. otsustas mälestussammast püstitada kiire korras ja erakorraline peakoosolek 12. nov. 1933 määras samba püstitamise krediidi kuni Kr. 4000.— ja volitas ühtlasi juhatust samba kavandit kindlaks määramaks.

Komitee juhatuse otsustas 7. nov. k. a. esindatud kavandit vastu võtta kujur Alfred Kaski esitatud mälestussamba-obeliski kavandi, mille kõrgus oleks vundamendist 4,85 m.

Sammas on ettenähtud kodumaa punasest graniitkivist ja koosneb 5 osast: alusest, esimesest ja teisest soklist, tempobeliskist ning lõpeb Vabadusristiga. Samba esiküljel on reljeef-kiri „Jõhvi kihelkonna langenuile 1918—1920“, tagaküljel pronks-reljeef, mis kujutab episoodi Eesti Vabadussõjast. Sokli külgedel on asetatud langenute nimed. Sammas toetuks alusele, mis omakorda asetuks paekihil Samba ehitus läheks eelarve järele maksma umbes Kr. 3000.—

Kavatsetav mälestussamba plats asub Jõhvi kiriku juures, Tallinna—Narva maantee ääres, ja moodustab kolmnurkse pindala. Platsi ümbritsevad kolmest küljest teed: lõuna-edelast Tallinna—Narva maantee ja loode ning kirde poolt kirikuteed. Platsi südamikku — mälestussamba juurde — suunduvad neli kõnniteed, laisega 3 m. Sammas ümbritseb 7 knt-meetriline roheline plats, mida piiraks 4 m lajuune jalutusrada. Platsi edela ja loode külgedel on kaunistuseks istutatud 1 m kõrgune hekk, mille ääres 2 m lajuune kõnnitee.

Komitee ja seltskondlike organisatsioonide ühine nõupidamine otsustas samba nurgakivi püstitamist korraldada 1. mail ja samba pühitsemist 23. juunil 1935. a.

Ühtlasi otsustati pöörduda palvega ümbruskonna rahva ja asutuste poole puuduva kapitali kokkupanemiseks.

Moodsad kunstimaitseelised

üksikportreed,
lastevõtted,
perekonnagrupid ja
suurendused.

FOTO-ATELJEE

Valter Lemberg

Tallinn, Suur Karja 4. Telefon 444-86.

Eesti iseseisvus ja Eesti rahvusväeosad.

Kolonelleitnant O. Kurvits.

Vene keiserriigis puudus Eesti enam-vähemgi laiemapiirilise omavalitsus. Kogu rahvas oli Vene administratiivjaotuses lõhestatud kahte administratiivüksusse — Eesti ja Liivi kubermangudesse. Võitlus omavalitsuse eest on C. R. Jakobsonist saadik sellepärast Eesti poliitilistes ringkondades alati püsinud päevakorral ja kõitunud meeli. Pärisorjuse kaotamine ei annud rahvale mingisugust isetegevuse võimalust, alles hiljem võimaldati kõige kitsam ja algelisem omavalitsus seisuliku valla näol. Õige laialdane omavalitsus maa üldasjade ajamisel, mis ulatus algatusõiguseni seadusandluses oli Eesti, Liivi ja Saaremaa rüütelkonnal, kes kategooriliselt ja igasuguste abinõudega oli laimatele rahvakihtidele omavalitsuses väiksemategi õiguste andmise vastu. Isegi vähenõudlik uuendus, mida rüütelkonna vaamelemise osa 1878. a. pooldas — asutada n. n. maakonnapäevad, kus oleksid esitatud ka talupidajad, kukutati kitsarinnalised läbi.

Venestamise päevil, mil Vene keskvalitsus hakkas teatud aladel kärpima ka rüütelkonna õigusi, muututi küll pisut järelandlikumaks, kuid kavade ja sõnadest tegudeni ei jõutud siiski mitte. Nii kestis võitlus aastakümneid ja ei suutnud siin tuua pööret ka eestlaste ülikiire majanduslik ja kultuuriline areng. Balti saksa aadel oli kaitstud Vene hooviringkondades väga mõjuvate isiklike sidemetega, milliseid kasutati suure osavusega.

Muutuse olukorda tõi lõpuks Vene veebruarirevolutsioon 1917. a., mil Vene keskvalitsuses pääsesid ajutiselt maksuvale vabam tuuled revolutsiooni esialgses joovastuses deklareeritud igasuguste vabaduste tagajärjena. Eesti suutis selle olukorra kasutamisel, tänu oma poliitiliste juhtide üksmeelsele ja otsustavalt energilisele tegevusele, olla esirinnas sammujaks, eeskujuks ja suunanäitajaks teistele rahvastele — ta saavutas 12. apr. 1917. a. Vene Ajutiselt Valitsuselt kinnituse Eesti ajutisele omavalitsuse seadusele, millega Eesti kubermang ja Liivi kubermangu põhjaosa liideti üheks omavalitsuslikuks administratiivüksuseks. Eesti sai sellega küll võrdlemisi laialdase omavalitsuse Vene „semstvo“ umbkaudselt kujul, kuid mitte autonoomse üksuse õigused. Arenev sündmuskäik näitas varsti, et sellekski saavutuseks oli tabatud paras moment, sest vaatamata deklareeritud vabadustele ja rahvaste enesemääramise õigustele pääsesid Venes väga kiirelt, kiiremalt kui võidi seda arvata alul, avalikkuses ja riigielu juhtimisel mõjule shovinistlikud tendentsid ja vähemusrahvuste väiksemategi õiguste jämedam ignoreerimine. Kahjatselt avalikult, et Eestil olevat õnnestunud saavutada liialt palju omavalitsuse seadusegagi, autonoomias ja föderatsioonist ei võivat olla juttugi. Teiste rahvaste esialgsed saavutused oldki juba tunduvalt väiksemad.

Eesti ajutise omavalitsuse seaduse põhjal moodustati esinduskoguna Eesti Maapäev, kaudse, kaheastmelise valimissüsteemi teel, — iga 20.000 elaniku kohta üks liige; maakondades astusid tegevusse maakonnanõukogud. Vene Ajutise Valitsuse esindajana teotse kubermangukomissar. Valimised Maapäevale toimusid 7. ja 8. juulil 1917. a. ja Maapäev as-

tus Tallinnas kokku 15. juulil s. a.; 3. aug. s. a. moodustas Maapäev täidesaatva organina Eesti Ajutise Maavalitsuse.

Ajutine omavalitsusseadus ei rahuldanud Eesti riigipoliitilisi ja rahvuslikke nõudeid ja ideaale. Sedavõrt kui avaldusid Vene revolutsiooni negatiivsed küljed — korralageduse tõkestamata tõus, vähemusrahvuste õiguste kõige jämedakujulisem ignoreerimine, vene shovinistlikkude tendentside rugevumine — selgus ikka rohkem ja rohkem, et Venest pole loota midagi head, et tihe ühendus Venega viib maa ja rahva vastu hukatusele, et on tarvis sammuda oma rada, lahti kiskuda end surmahaigust põdeva Vene kolossi küljest. Kõige sellega ühenduses suurenesid ka Eesti riigipoliitilised nõudmised järkjärgult, provintsiaalsest autonoomias riikliku autonoomiani, autonoomias föderatsioonini ja föderatsioonist täieliku riikliku iseseisvuse ja lahkulöömise Venest. Teise faktorina mõjus siin väga tunduvalt kaasa Saksa poliitika agressiivsus, mis põhjustas kartuse Saksa okupatsiooni eest.

rahvuslikud püüded olid justkui kahe haamri vahele surutud. Need püüded ei olnud alul veel sunnitud Eesti täieliku iseseisvuse taotlemiseks, vaid küsimus keerles endiselt autonoomia ja föderatsiooni vormide ümber. Erandiks olid vaid eesti sõjaväelased ja eesti rahvusväeosad, kelle nõudmised Eesti tulevase riigikorralduse kohta olid kõige kategoorilisemad ja kaugeleulatavamad, kuigi alul igakord mitte teadlikult ja järelekaalutult, vaid tihtipeale instinktiivselt. Hiljem muutus aga võitlus siiski ja plaanikindlamaks. Olukorra muutudes loobuti varsti üheõiguslikkude osariikide föderatsiooni mõttest ja võeti lõppsihiks Eesti täieliku rippumattuse, Eesti iseseisvuse idee. Viiks liiga kaugele, peatuda pikemalt selle võitluse järkjärgulise arengu juures, vaid tuleb piirduda mõnede üksikasjade äramärgimisega ja üldiseloomustusega.

Poliitilisele tegevuseväljale asusid kõige enne Soomes asuvad eesti sõjaväelased. Lipnik (praegu major) K. Kirschbaum-Utuste algatusel esitati mai lõpul 1917. a. Vene Ajutise Valitsuse peaa-

Kingituste laual

ei tohi puududa

Vabadussõja Mälestamise
Komitee suurloterii pilet.

Peavõit 2.000.000 s.

Föderatsiooni mõtte võttis omaks esimene suuremaarvulisem eesti rahva esinduse koosolek Tallinnas — Eesti Rahvuskogu — 16. juulil 1917. a. Seegi seisukoht ei püsinud kaua. Oktoobrikuus (uue kalendri järele novembris) toimus Venes n. n. „oktoobrirevolutsioon“, mis viis enamlased riigitiiri juurde. See sündis ka Eestis, ehkki mitte rahva enamuse tahtel, vaid vene püssitääkide näjal. Oli ju kogu maa, osalt eelrindena, osalt lähema tagalana ja Tallinna merekindluse rajoonina, sõna tõsis mõttes üle ujutatud Vene väeosadega, kellele toetusid ühemeelselt eesti enamlased ja shovinistlikud ringkonnad, vastukaaluks eesti rahvuslikele püütele. Eesti rahvusväeosade jõud oli nõrk takistama pööret.

Enamlaste kõrgemana valitsemis- ja administratiivtasutusena hakkas funktsioneerima Eestimaa Täidesaatev Komitee, kelle esimeheks oli J. Anvelt. Tegelikult oli aga Täidesaatva Komitee kõrval veel hulk, peamiselt vene sõjaväelaste, revolutsioonilisi võimuorgane, — igasuguseid nõukogusid ja komiteesid, kes kõik pretendeerisid ülemvõimule. Selle tagajärjel valitses õige suur segadus ja selgusetus.

Üldolukorra ebamääralsuse suurendas veelgi tunduvalt asjaolu, et teotse edasi ka Eesti Maapäev. Selles olukorras oli hilisem või varajasem konflikt paratamata. Seda mõisteti varakult ja Maapäev püüdis saavutada, mis veel võimalik. Enamlaste riigitiirile pääsemisega kaotas Maapäev, nagu seda väidab prof. A. Piip, võimuinstantsi, kelle poole pöörduda maa uue põhikorralduse kinnitamiseks, saades piiramata vabaduse talitada maa saatuse määramisel oma äranägemisel, milleks omajagu soodustusi pakkus Venes valitsev segane keskvalitsuse vahetuse aeg. Maapäev astuski 28. nov. 1918. a. otsustava ja äärmiselt kaugeleulatava tähtsusega sammu, kuulutades enast kõrgemaks võimuks Eestis ja võttes vastu otsuse Eesti Asutava Kogu kokkukutsumise kohta ning andes ühtlasi laialdased volitused Maapäeva Vanematekogule. Samal päeval oli aga Maapäev sunnitud enamlaste ja vene sõjaväelaste vägivaldsel surve laiali minema. Mõni päev hiljem võtsid enamlased üle ka Ajutise Maavalitsuse funktsioonid. Maapäeva Vanematekogu aga jätkas oma tegevust põranda all, samuti ka eesti rahvusväeosad, keda enamlased alul veel ei julgenud puudutada. Nii kestis tegelik kaksikvõim.

Edasi arenesid sündmused kaleidoskoopilise kiirusega. Enamlased püüdsid igasuguste abinõudega kindlustada oma võimu ja lämmatada eesti rahvuslike püüdeid. Teiselt poolt ilmutusid ikka selgemalt ja selgemalt Balti sakslaste tungid ja Saksa riigi püüded ja kavatsused Eesti okupeerimiseks. Eesti

ministrile vürst Lvovile märgukiri, milles rõhutati Eesti lahkulöömise vajadust Venest. Olulisi tagajärgi sel sammul muidugi ei olnud, vaid ta on huvitav kui meeleolu kajastus, mis juba revolutsiooni alul leidis pinda eesti sõjaväelaste hulgas vahekorra kohta Venemaaga.

Esimesel (ülevenemaalisel) eesti sõjaväelaste kongressil (Tallinnas 18.—21. juunini 1917. a.) võeti omaks föderatsiooni nõue. Samasisuliselt otsuseid tehti ka väiksemalatuslistel nõupidamistel. Kõik nad olid alul deklaratiiivse iseloomuga. Seisukord muutus 1917. a. sügisel, pärast oktoobrirevolutsiooni, mil eesti rahvusväeosad astusid aktiivsesse võitlusesse. Oli tulle kallas siin Eesti Maapäeva laialiajamine, mis kutsus esile ägeda protestidesaju üldiselt, eriti aga eesti rahvusväeosades ja nende väeosade organisatsioonides. Kõige julgemalt kõlas parema rahvusväeüksuse, polkovnik (kindral) A. Tõnissoni loodud, 1. Eesti polgu hääl, kes deklareeris, et ta ei luba võõrastel rahvastel segada end Eesti siseasjadesse, vaid tunnustab kõrgema võimuna ainult Maapäeva, kellele kindlustab oma kaitse ja toetuse.

Vahekord enamlastega ja vene sõjaväelastega läks järjest teravamaks. Venes suurenes kiirtempo veelgi üldine korralagedus. Vastavalt kõigele sellele tegevuses ka iseseisvuse idee. Algatus on siingi 1. Eesti polgu päralt. Detsembris 1917. a. ja jaanuari alul 1918. a. võttis terve rida polgu allüksuseid vastu resolutsioone, milles nõuti Eesti iseseisvaks kuulutamist. Sama tegi ka polgu üldkoosolek. Maapäeva paluti tulla polgu asukohta, Haapsalusse, ja seal Eesti iseseisvus välja kuulutada. Maapäev millegi pärast seda ei teinud, kuigi Maapäeva Vanematekogu ja erakondade esindajate nõupidamine 31. det. 1917. a. ja 1. jaan. 1918. a. (v. kal.) asus seisukohale, et iseseisvus on vajalik välja kuulutada ja selleks nii kodus kui ka välismaal.

mal koosolekul eesti sõjaväelaste poolt teatavaks tehti, et nad pooldavad Eesti iseseisvaks kuulutamist. Parimaks tõenduseks, kuivõrt tugevasti oli eesti rahvusväeosades leidnud pinda Eesti iseseisvuse idee, on ülevenemaalise 2. eesti sõjaväelaste kongressi, 7.—12. (20.—25.) jaanuarini 1918. a., otsus: „Eestimaa looduslike ja ajalooliste piirides, Läänemere, Soome lahe, Naroova jõe, Peipsi järve ja Läti keelepiiri vahel tuleb viibimata kuulutada iseseisvaks töövabariigiks.“ Ometigi aga oli sel kongressil pahempoolne vool väikeses ülekaalus!

(Järg 8. leheküljel.)

Iseseisvuse koidikul.

Enne kukke ja koitu,
enne iseseisvuse tungaloiu
aastal ükstuhat üheksasada viis
püssipankudest kõmises Eesti hiis...

Vene survevalitsusest kurnatud rahvas
aateilt nii kindel, tegudelt vahvas
südamehääle sunnil
vabaduse koidutunnil
vaimustusega, milles ei tarvitse kahelda
püüdis raputada endast võõra võimu ahela.

Enne aga kui päike
jõudis valgustada vabaduse käike
lasti kuule — surma külvajaid teri
ja siis voolasid — vermed ja veri...

Meie lasta ei tohi
neid vabaduse päevi ajamerre vajuda,
kuigi on sündmuste peale kasvanud rohi,
siiski ei tohi nad südamest kaduda.

Nüüd, kus iseseisvus kätte on võidetud,
vabaduse vankril oma tallu sõidetud
tulusaid teadmisi meeles peame,
kusjuures oma tööstusarengut eesmärgiks seame!
tarvitades oma kodumaal
valmistatud riidevärve „Star“.

Eesti iseseisvus ja rahvusväeosad.

(Algus 7. leheküljel.)

Iseseisvuse väljakuulutamiseni kulus aga veel tükk aega, enne kui sündmuste käik ja paratamatus selle sammu tegi mõõdapääsemataks.

Eesti Asutava Kogu valimised jaanuaris 1918. a. ei andnud enamlastele loodetud ja soovitud tagajärgi, vaid vastupidiselt selgus, et nad, võrreldes Vene asutava kogu valimistagajärgedega, on saanud õige tunnuse kaotuse osaliseks, saavutades ainult 30% antud häälte arvust. Enamlased kaotasid nüüd lõplikult tasakaalu ja igasuguse piiripidamise. Anti muuseas välja julm dekreet saksa aadliseisuse „linnupriiks“ kuulutamise kohta, millega terve liik inimesi kuulutati olevaks väljaspool igasugust seaduslikku korda ja kaitset. Algasid kohe massilised vangistamised, mis ei piirdunud kaugeltki ainult sakslastega, vaid rohkem arvul vangistati ilma igasuguse põhjuseta rahvuslikelt mõtlejaid eestlasi. Oli päevaselge, et see meeletu samm ainult kiirendab Eesti territooriumi okupeerimist Saksa vägede poolt, milleks saksa soost elanikud juba mõni aeg astusid korduvaid samme, küll allkirjade kogumisega Saksasse saatmiseks, küll teistel teedel. Teisest küljest oli ka teada, et Saksa valitsuse ringkonnad ja sõjaväejuhatus pooldasid seda sammu puht imperialistlikkudel, maadehõlmamise sihtidel. Esimene samm selleks aktsiooniks oli õieti juba astunud Eesti saarestiku vallutamiseks, oktoobris 1917. a. Tarvis oli vallutada vaid Eesti mandriosa, milleks olid ka juba ettevalmistused kauemat aega käimas. Enamlaste samm oli nüüd otsitult soodsaks põhjuseks operatsiooni alustamiseks, mis näiliselt teatud moraalselt õigustust. Vormaalselt Saksa valitsus nõutas selleks endale õigustuse Venega sõlmitud Bresti rahulepingus, mille üks punkt neil lubas Eesti territooriumile sisse tuua Saksa vägesid korra kaitseks, senikaua kui maa oma asutuste poolt on seaduslik kord jalule seatud.

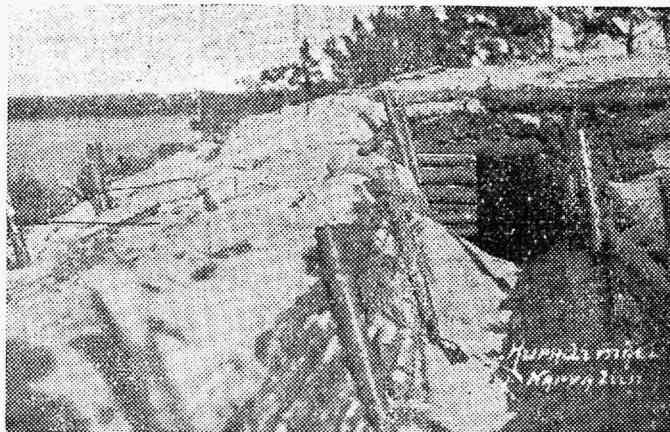
Selles olukorras kujunesid otsustavad sammud äärmiselt rutulisteks, — Eesti iseseisvus pidi tingimata välja kuulutatama enne maa okupeerimist! Haapsalu piirkonnas asuva 1. Eesti polgu ülesandeks jäi sakslaste tegevuse jälgimine okupeeritud Eesti saartel ja nende edasiliikumisest teatamine Tallinnas.

20. veebruari hommikul saabuski 1. Eesti polgu ülemale polgu valvepostilt Virtsus teade, et Saksa väed on tulnud mandrile. Et telegraafi ja telefoni võimalik ei olnud tarvitada, kuna need olid enamlaste käes, siis oli seisukord õige kriitiline. Viimaks õnnestus polgul pooleldi väevõimul, pooleldi kavalusega võtta Haapsalu jaamas üle vene raudteeroodu vedur ja saata teate Tallinna.

Sel 1. Eesti polgu sammul oli otsustav tähendus. Ei ole kahtlust, poleks 1. Eesti polk suutnud tol korral saata sakslaste mandrile teadet teadet Tallinna, poleks ka iseseisvuse manifest võinud ilmuda 24. veebruaril ja vististi üldse mitte toon kord. Enamlised võimumehed varjasid nimelt isiklikkudes huvides sakslaste aktsiooni ja veel 23. veebruaril teatasid ametlikult, et Eesti mandril ei ole ühtki Saksa sõjaväelast, vaid et Haapsalus ainult 1. Eesti polgu valvakaardi ohvitserid, eesotsas polk. E. Põdderiga on hakanud mässama. („Isvestija“ 23. 02. 1918). Neid karistama saadeti pettusega eksiteele viidud punakaartlased, kes Haapsalu valvakaartlaste asemel 23. veebr. kohtasid sakslasi juba Keilas ja laiali peksti suurte kaotustega. Samal ajal aga anti 1. Eesti polgule käsk sakslastele vastu hakata, mida polk muudugi ei mõtelnudki täita.

1. Eesti polk jäi Tallinnast täitsa isoleerituks, nii ei teatud seal siis ka mitte, kas iseseisvus suudeti

välja kuulutada või mitte, sest Maapäeva esindajad ei suutnud enam Haapsalusse jõuda, vaid olid sunnitud teelt tagasi pöörama. Polgus arutati seisukorda ja jõuti otsusele esineda sakslastele iseseisva Eesti riigi erapooletu sõjaväena. Nii sündiski. Kui 21. veebr. hommikul Saksa väed jõudsid Haapsalusse, teatas polgu ülem polk. E. Põdder Saksa väekolonni juhile major Steffensile, et Eesti on ennast kuulutanud iseseisvaks vabariigiks ja et 1. Eesti polk kui erapooletu riigi sõjavägi ei võta osa sõjategevusest ja nõuab, et talle relvad kätte jäetaks. Väikese kõhklemise järele oli major Steffans nõus alla kirjutama kokkuleppele. Nii pandi Eesti iseseisvus Haapsalus mõni päev varem maksma kui see sündis vormilise kult Tallinnas, 24. veebruaril s. a. Sel päeval Eesti Maapäev (E. Maapäeva Vanemate Nõukogu)

Meie kaevik „Kuradimäel“, Narva rindel.

kuulutas Eesti tema ajaloolistes ja etnograafilistes piirides iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks. Ühtlasi moodustati erakordsete volitustega 3-me liikmeline Eesti Päästekomitee (K. Päts, J. Poska ja K. Konik) ja Eesti Ajutine Valitsus, kelle juhiks oli peaaegu ja siseministrina K. Päts.

Eesti iseseisvaks kuulutamine sündis teatavasti ajal, mil Saksa okupatsiooniväed olid vallutamas maad (mis teostati 20. 02. — 05. 03. 1918. a.) Siin tuleb märkida huvitava faktina asjaolu, et eesti rahvusväeosad igalpool kukutasid eramlise valitsuse, kus see oli võimul, enne Saksa vägede sissetulekut.

Mitte ühtki suuremat tsentrumit ei võtnud, ei vallutanud Saksa väed otse enamlastelt.

Eesti iseseisvuse tegelikul maksvusel ei olnud toon kord kuigi pikka aega. Saksa okupatsiooni võimud katkestasid seadusevastaselt Eesti Maapäeva, Eesti Ajutise Valitsuse ja omavalitsusasutuste tegevuse. Kõik protestid jäeti tähele panemata. Ainult eesti rahvusväeosad, mis iseseisvuse väljakuulutamisel muutusid riiklik-rahvuslikuks väeosadeks, jäeti alul kokku, kuna puhtsõjalistel ja poliitilistel kaalutlustel ei loetud soovitatavaks neid veel mitte puudutada. Kuid see ei kestnud ka kuigi kaua. Juba aprillis olid ka väeosad sunnitud laiali minema.

Eesti rahvusväeosade üldise tähtsusena Eesti iseseisvuse võitluses tuleb mainida seda, et nad moodustasid reaalse aluspinna, tekitasid realjõu tunde, millele võis tugeneda Eesti iseseisvuse idee tekkimine ja teostamine ja hiljem kaitsmine Vabadusõjas. Kujutatagu ainult ette olukorda, et meil poleks olnud rahvusväeosi, et eesti sõjaväe-

lased oleksid jäänud okupatsiooni tuleku eel kõik Venesse ja katsutagu vastata küsimusele, kas meil siis oleks võimalik olnud pidada ja võita Vabadussõda.

Eesti rahvusväeosade tähtsus Eesti iseseisvuse väljakuulutamises leiab ikka rohkem ja rohkem tunnustamist ja hindamist.

Nii kirjutab L(aaman) selle kohta („Vaba Maa“ 23. apr. 1927. a. nr.):

„Juristid vaidlevad selle üle, mis ajast on Eesti riik olemas, kas iseseisvuse manifest, Maapäeva kõrgemaks võimuks kuulutamise või Ajutise Valitsuse tegelikust ametisse astumisest.

Reaalselt on lugu palju lihtsam: Eesti riik oli seitsaastik olemas, kui esimene Eesti väeosa esimese Eesti lipu üles tõstis. (Toim. sõrendus.) Pole ime ka, et Eesti iseseisvus just Eesti sõjaväest esimesed tulised eesvõitlejad sai.

Kui Saksa okupatsioon maale tuli ja Eesti Ajutine Valitsus passiivse vastupanu korraldas ning Eesti tegelastele sakstega koostöötamise keelas, hoiti iga hinna eest viimase võimaluseni kahte asutust: Eesti sõjaväge ja Eestimaa tootlusametit. Tootlusametis tahteti maad nälja eest hoida ja sõjavägi pidi rahva tuleviku edaspidiseks saatusepõõreteks kindlustama.

Meie põlve ajaloos pole vist saatuslikumat paberit, kui see Seckendorffi käsk, millega meie aadel Eesti sõjaväe laskis laiali saata. Kindralid A. Tõnisson ja A. Larka käisid Ajutise Valitsuse ülesandel isiklikult selle sammu saatuslikkust rüütelkonna peamehele parun Dellingshausenile selgeks tegemas. Nad hoiatasid, et sel eestlaste ja sakslaste kohta meie isamaal äraarvamata tagajärjed saavad olema. Aga rüütelkonna peamees jäi kurdiks.“

Hintsenbergi lahing.

25. juunil 1919. a. sai 6. j. rüg. II pataljoni ülem käsu vallutada Hintsenbergi mõisa, kus oli koondunud ja kindlustunud Võnnu all loodud Landeswehr. Pataljoni roodud läksid kiiresti üle Koiva jõe ja vallutasid jõeäärset vaenlase kaevikud. Edasi enam ei saadud ja äge lahing vaenlasega kestis tagajärjetult pea öhtuni. Siis vaikus.

Patari, kes Vabadussõja algpäevadest saadik võidelnud ühes 6. rüg.-ga ja oli rüg.-di ülema käsutuses, oli vahepeal jõudnud Segevolti. Vaevalt oli patari meeskond lõunatanud, kui saabus 6. rüg. ülema käsk, asuda positsioonile Hintsenbergi rajooni ja avada tuli Hintsenbergi mõisale. Meestele sünnitas suurt rõõmu kaasa aidata vihatud vaenlase väljatõrjumiseks. Kõik olid karmes oma komse koguma, hobuseid rakendades ja „jumalaga“ jättes läti neiudega, kes sõdurite peatusaega nii vastutulelikult olid aidanud lõbusamaks teha. Poole tunniga saadi teele. Hästihoitud hobused said piitsa ja kannuseid. Algas nagu pidulik rongikäik. Ees sõitsid ratsaluurajad, siis patari ülem kol-lases jahtvankris, järel rühm ratsanikke ja lõpuks patari. Tuju oli ülev. Lõbus laul lõõtspilli saatel, läti neiude näeratavad näod ja nende lehvivad taskurätikud. Nii kestis kuni jõuti pärale, Suniti tallu, mis 3 km põhjapool Hintsenbergi mõisat, kõrgel Koivajõe kaldal. Siia asuti positsioonile, kuna siit võis tulistada Hintsenbergi mõisat ja ümbrust. Algas kibe töö. Ei olnud aega õhtusöögiks ega õõpukuseks. Numbrid asetati suurtükk, hobusemehed olid hobustega ametis. Telefonistid ja luuremehed olid patari ülemaga olid juba varem sõitnud vaatepunkti valima. Umbes veerandtunnilise askeldusega oli side loodud vaatepunktiga ja patari laskevalmis.

Kell 2300 kõlas esimene pauk ilusas suveõös, kõlav, kaugele kostev, mis andis julgust ja hoogu meie jalaväele ja kuulutas kadu vaenlasele. Raksusid põlise mõisa kivimüürid meie pommide lõhkedes. Meil tõusis vaimustus, aga vaenlasel kasvas kartus. Õhk värises, kui hulguvad pommid, nagu õudsed linnud nägematult üle libisesid, kord hirmsa müraga maas, kord heleda tulukesena õhus plahvatades. Kramplikult tõstsid käed pomme. Tangid korkisid kuulikaste nagu tikutoose lahti. Kõik töötasid sõnalasumata, tõsiselt, vaikselt. Vahel peatuti silmapilguks. Kes kärmas oli, see sai tubakat paberisse keerata. Mõni naljahammast pilkas vaenlast, kes kabuhirmus jooksis ja soomust maha jättis. Igaüks tahtis ja lootis seda saada. Vaheaeg ei kestnud kaua. Jälle terassuud sülgasid lõõmavat tuld, mis valgustas õõpimedust ja värvis kahurmeeste (nummerde) näod pruuniks ja nende valged silmad, mis jänunesid kättemaksu, välkusid.

Kell 03.00 järgmisel päeval lõpetas patari tulistamise. Meie jalavägi marssis mõisa, kust vaenlane oli põgenenud, maha jättes igasugust varustust ja laske-moona. Just möödunud öhtul oli sinna asunud nende patari. Kohalikud elanikud seletasid, et meie esimesed mürsud olid tabanud vaenlase patareid ja meeskonna peletanud eemale. Meie jalavägi jälitas vaenlast. Patari peatus mõisas. Meestele meeldis uita ringi lossi tühe tube mööda ja jalutada toredas pargis. Üürike oli aga see lõbu, sest juba mõne tunni pärast liikus patari juba edasi Rodenpoisi suunas.

AINULT SIIS
ON MONUS
OLLA, KUION
J A L A S

ETA

Jõululaupäev tuleliinil.

J. Pert.

Jõululaupäev. Kui palju see sõna kõneleb harilikel oludes! Kuid aastal 1918. kõik oli teisiti. Meie kaitsevõime taandus. Edu tiivistas vaenlast. Ja samm-sammult pealinnale lähenevate väeühikute enesetunne sel tähendusrikkal päeval ei saanud olla kuigi hea. Soomusrongid siiski jonnakalt hoiavad käes oma seisukohti, ja taanduvad alles seljatagant ümberhaarangute kartusel.

Külm. Tuiskab. Juba hommikust peale. Soomusrongid peatuvad Tapal. Vaheki kihutavad siit aga Rakvere ja Tartu poole ja jõuavad siis jälle tagasi oma lähtepunkti. Punased nagu aimavad meie Jõululaupäeva härdusmeeleolu ja nagu selle kiuste juba varahommikul kella 3 paiku nende patareid tulistab Tapat...

Elanikud magavad. Või ei maga nad? Nende külje all, ei, nende südames ju käib sõda... Väljas rakastavad granaadiplahvatused — Jõululaupäeva varahommikul tervitades.

Ent kell 6 hommikul pommitamine kordub. Sealpool nagu kardetakse, et rahulikud elanikud vahepeal oleksid võinud tukastuda.

Soomusrongid kogu aeg on ärkvel, eesotsas oma ulja juhi kapten Anton Irviga. Nad on valmis kõigele, nad pealegi nagu ootaks midagi — Jõululaupäeval Vaatamata veedetud unetutele öödele, mil kogu aeg vaenlasega eesliinil varitseti teineteist, sülitades läbi tormi ja tuisu vastamisi näkku tuld ja terast...

Soomusrongid on ärganud. Tapa liiklemiskohti ja teid valvavad patrullid toovad rongile kinnipeetud kahtlasi isikuid. Üks neist oli oma vabastamiseks pakkunud rahagi... Miks? On ta spioon? Midagi salapäraselt ja süngelt hõljuks juba varahommikul Tapa kohal.

Seal sõidab välja julgena, lõõgivalmina esimene soomusrong kapten A. Irviga. Narva sihis, aleviku taga, üle silla metsa vahel oli öösel nähtud tulesid, tuli kontrollida, mis seal tehti. Väljasaadetud patrullid vaatavad üle tee. Ja metsa vahele jõudes avavad äkki soomusrongi kuulipildujad tule — kahele poole... Kardeti, vahest vaenlane on end siia peitnud ja varitseb. Ent — siin teda polnud. See oleks läinud talle ka kallilt maksma. Pealegi ta oli soomusrongide käest küllalt juba saanud õpetust.

Seal kajab kahelt poolt Tapat kahurite mürin — ja šrapnelle ning granaate sajab alevi peale, — majadesse, jaama ette, jaamahoonesse, roobastele, soomusrongide vahele. Jõululaupäeva eelõöl olid nad patareid edasi vedanud ja võtsid Tapa nüüd risttule alla. Üks nende patareid asub nähtavasti Torma külas, kust Tapa on nagu käe peal...

Kaks šrapnelli tabavad jaamahoonet, purustades selle katust ja aknaid. Granaat on lennanud läbi seinete, milles nüüd suured augud. Veehoone kohal roopale on langenud granaat ja lõhkedes purustanud suure tüki roopast.

Esimene soomusrongi kahur vastab, ent vaid harva. Tuisk summutab ees vaatepiiri. Ja oleks nagu tunne, et siin vaenlane sedapuhku võidutseb. Las' ta siis pidutseb oma tule rõõmul!

Soomusrongid tõmbuvad vähe tagasi. Neist esimene peatub veepumba kohal ja siit avab juba julgelt vaenlase sihis tule. Seal äkki kõik muutub vaikseks, nagu enne äikest. Soomusrong sõidab uuesti jaama ette.

Siis tänavail rahvas pääseb valla märgatav paanika: jookstakse tagasi, nagu alevisse tungiva vaenlase eest. Osutus: hirm äratas vaid ettekujutuse nägemusi. Punane hirm kummitas Tapa rahulikke elanikke.

Peale lõunat — vaenlase pahempoolne patareid avab uuesti tule. Granaadid langevad esiti küll kõrval, kuid pikapeale neid sajab otse ka rongi ümber. Varsti pommitavad Tapat juba kolm vaenlase patareid. Jaama esine on tules. Üks granaat lõhkeb otse soomusrongi kõrval, mille killud külvavad üle ühe selle vaguni. Meeskond satub lõpuks ärevusse. Neist üksikud tulevad kapten A. Irve juurde, kes rahulikult seisab rongi kõrval ja jälgib vaenlase marutuld, ja lausuvad, et rong tõmmatagu tagasi...

— „Mina ise tean, mida teen!“

Ja julge pealik seisatab ikka veel rongi kõrval: tal pidi kahju olema Jõulu laupäeval maha jätta Tapa, veel üks alev, ei, linn jätta pühiks vaenlase kätte...

Siis annab ta signaali: tagasi! Nüüd asub ägedasti vastu pommitama ka soomusrongi kahur. Paar kilomeetrit umbes saadab rongi ikka veel tabav vaenlase kahurtuli. Siin nende tulejuhtimine oli eeskujulik. Tapal töötasid nähtavasti hästi äraandjate või salaluure silmad. Mida küll tundis sealjuures kapten A. Irv?

Õhtuks jõuab rong Lehtsesse.

Tapa on seega langenud! Jõululaupäeval! Müriseva kahuritule all, mil läbi tuisu ja tormi helkis vaid tulesälvatusi, mil vaatepiir oli mähkunud sajusse, mil vaenlase tormine kahurituli külvab üle isegi kartmatud soomusrongid terasrahega.

Lehtses külastab kohe soomusronge frondijuhataja kindral A. Tõnisson, kes on asjalik ning tõsine. Ja mille üle oligi tal seekord rõõmustuda?

Jõululaupäev... Kuid siia ei ulatanud kirikukelade helin. Tapa oli langenud... Ühe soomusrongi kapten A. Irv käsutab vaid kohe valvete eesliinile, jõululaupäeva ööks. Kolmas soomusrong sõidab ka välja: kahuril meeskond valvel, kahuriplatvormil väljas tulejuhi kogu, kuigi sellele näkku tuiskab; kuulipildujavaguni luugid alla lastud, kuigi on külm talveöö...

Kuid teine soomusrong saab loa sõita Tallinnal Täitma oma liivast tühjaks põrunud soomusseinu... See liigub kohalt. Vedur ajab edasi pea meeletu kiirusega. Eelliinil närveldamisest ja tule all olekust tulpi-

nud meeskond on äkki elustunud. Kõikide silmis helgib rõõm, ääretu jälleägemisrõõm omaksete, ei, kõige seljatagusega...

Mida lähemale jõutakse öösel Tallinnale, seda enam tõuseb meeste tuju. Nurkadest kuulduv lustlikke jutupahvatusi — väsimusest tardunud ja puunottidena paigal istuvate kujude südameis ja meeltes helgib jõulurõõm. Juba on unustatud, kust sõidetakse, mida äsja tunti ja mõeldi, haihtunud on liinimeeleolu raskus, taandumisteadvuse surve.

Õhtu on ammu möödas. Kuid kõik soomusrongil seljataha, kodudesse sõitjad usuvad, et nad jõuavad oma jõulupuule, omaksete sekka... Kuigi on juba hilja, juba algab südaöö, usuvad nad, et täna omakset ootavad neid soojades kodudes, ootavad neid nagu mingi imega oma seltsi ja süütavad kuuskeledele aina uusi küünlaid läbipõlenute asemele...

Ja soomurong kihutab. Jaamast jaama... Vaid külmast härmatisest liukuvad tuled vilguvad. Kõikjal taga valitseb tumm, kalk vaikus, nagu ikka Jõululaupäeva ööl, püha suur vaikus kõikjal.

Vaid soomusrong kihutab läbi öö ja tormi. Ja meeskond ruttab koju jõulupuudele, mis ent isade ja poegade äraoleku tõttu olid jäänud üldsegi põletamata...

Joulu rõõm on täielik

kui igal perekonnaliikmel on
Vabadussõja Mälestamise Komitee
suurloterii pilet.

Peavõit 2.000.000 s.

Piret ja kuldkannud.

Juhan Jaik.

See on lugu sellest, kuidas sõda puhkes lahti ja kuidas vaenuvägi käis läbi lätlaste maa kaugel leedulaste maal. Ja kuidas võideti vaenlast ja tehti rahu ja mis sündis veel mõned ajad pärast seda.

See oli pärast seda kui leedulaste vürst võttis ette suure sõjakäigu lätlaste maale ja rüüstas selle otsani ära. Oli rõõvinud loomad ja põletanud põllud, külade põlemisest paistsid meiegi maale suitsujoad päeval, mis tõusid kõrgele üles, ja tulekumad ööl, mis oli nagu oleks virmaliste õine valgusemärg valinud omale uue ilmakaare ja paistis nüüd lõunast; visklesid värvilised kumad all pilvede, helenesid ja tuhusid, kohati aga muutusid veripunasteks ja püsisid tüki aega sellistena. Oli meil siis teada, et vaenlane rüüstab Lätit ja et sääl pole praegu ei rahu ega töötegemist, vaid selline põgenemine ja peiduotsimine varjulistematest metsadest, millist elu olime isegi elanud üle, kui vaenlane vahel oli rüüstamas meiegi küldes.

Siis vaatasid mehed öösel taevast ja ütlesid, et sõjakäik on tabanud lätlasi ootamata, sest tulekumad paistsid juba nädalate kaupa. Sellest järeldub, et lätlastel pole läinud korda koguda oma väge vastupanule ning vaenlane tungib päevpäevaga ikka edasi, põletades maha uusi külasid, hävitades uusi põlde. Sest nii nende kumade viirg ikka kandus kaugemale mööda taevaäärt, saades päevpäevast selgemini nähtavaks silmale, mis tõendas seda, et vaenlase rüüstamine kordkorralt läheneb eestlaste maa piirile.

Ja juba siis käisid käskjalad külast külla, et olla valmis, kui peaks tulema hädasõnumeid kusagilt meie maa nurgast. Olid piigid juba kõikidel ihutud, taprid teritatud, kilbid karastatud ja sõjanuiad nurkadest toodud välja. Oli voolitud nooli ja mõteldud mõõkadele, sõjaratsud olid sõõdetud pikkadeks teekondadeks ja tugevateks taplusteks.

Siis aga kadusid tulekumad lõunataevast ja suitsujugasid enam polnud näha päevade kaupa. Vaatlesid mehed jälle taevast ja ütlesid, et nüüd on vaenlase väge vist lõppenud ka lätlaste maal ja vaenlane oma saagivooridega on pööranud tagasi. Ei tulnud seekord sõjamõllu meie maale, seekord see möllas naabruses ja kadus puudutamata meie maad.

Ent oli siiski sõda puutunud ka meile. Vanemad mehed, kes tundsid taevakaari, sest olid käinud palju ja teadsid kõiki kohti, olid seekord arvestanud valesti. Tulid hiljem sõnumid Ugandimaalt, et sõda ulatanud sinnagi. Olevat need olnud leedulased, käinud rüüstamas lätlasi, pole arvestanud eestlaste maa piire, käinud läbi kümnekond küla ja hulk asulaid. Olevat olnud valmis tungima edasigi, kuid pööranud siis tagasi, kui ikka hakanud kohtama päevpäevast suuremaid vastupanijaid jõuke.

Ja siis tuli talv ja kerkis üles sõjakäigu küsimus. Ugandlased olid kättemaksule maiad, käisid mööda külasid ja nii rääkisid nemad:

„Ons teil hea, kui viiakse ära teie ratsu, ja kas teie ei taha siis tuua Leedumaalt kaks?“

„On teie süda rahul, kui teid viiakse orjusse, nagu viidi meie mehi mitmeid ja mitmeid?“

„Kas peaksime sallima seda, et vaenlane viib ära meie naised ja pruudid? Sedasama peame tegema nendega, mis nemad tegid meiega. Ning lähme meie ja teeme kümnekordselt kõik tasa.“

Nii rääkisid need, kes ihkasid kättemaksu omale tehtud kahjude eest. Ent teised ei rääkinud neile vastu ja harutasid asja nii:

„Põhjust meil ju minemiseks on. Meie maad nad on ju puudutanud ja rikkunud seega rahu. Ei peaks neile jääma teadmine, et siin on tegemist seesuguse rahvaga, kes laseb omal kõrvetada ära kümme küla ja ei tee sellest väljagi. Kui koer hammustab meie meest, siis ta röögatab ja ta lööb koera hästi sihitud kaikaga jalust maha, aga veel rohkem karjatab meie mees, kui tuleleek on neelanud ära kümme küla. Ja kaigas, mis siis keerutatakse vaenlasele järele, peab olema valus ja salvav.“

Lätlasest pole nüüd sõdijat, sest kõvasti vist leedulased neid sasisid seekord. Nüüd leedulased on pidutsemisest pikali maas ja meie toome ära, mis oli meie oma, toome ära, mis oli lätlaste oma ja toome ära, mis on leedulaste oma. Nüüd nende sõjamehed parandavad haavu, mõõgad on nürid, hobused raskest teekonnast jalgadest kanged ja sõjasulastel jalatsid katkised. Nüüd on jah küll aeg minna näitama, et tee, mis sa tahad lätlaste juures, kuid ära kunagi astu üle meie raske raja.“

Nii harutati ja arvestati ja juba sõjajihkajad olid võidus kindlad. See, kellel viidi ära mõrsja, lubas neid Leedust tuua kaks, see, kellel viidi hobu, lubas neid tuua mitu, see, kellel surmati isa, lubas surmata leedulasi õige mitu. Ning vanad ja kogenud sõjamehed arvestasid eneses, et kui seekordne vaenukäik peaks õnnestuma, siis rikkusi säält saadakse seesuguseid, mida raske arvata ette.

Oli siis mehi palju, kes tahtsid minna sõjakäigule vaenlaste maale. Oli vanu ja kogenud võitlejaid, kes juba teadsid, mis tähendab olla vaenlasega koos silm silma vastu, oli ka noori, kes sõjast teadsid niipalju, kui vanad mehed neile jutustanud või vast veel niipalju rohkem, kui nad nägid unes. Oli seesuguseid, kes läksid alles õppima kirvekeerutamist, kes läksid alles õppima kilbikäsitamist, oli seesuguseidki, kes

(Järg 10. leheküljel.)

Vanim valmisriiete äri Tallinnas

Peeter Põder

Kullasepa tänav nr. 16.

Ostate ja tellite kõige odavamalt
valmisriideid daamidele ja härradele

Tellimiste vastuvõtt kiire ja korralik.

Soodus järeelmaks.

Telefonikõne Jõuluvanaga

— — — Jõuluvana, too mulle Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii pilet, tahaksin saada kahekordseks miljonäriks.

Piret ja kuld kannud.

(Algus 9. leheküljel.)

tahtsid hoida oma vilunuma sõbra seljatakka, et lüüa siis just nii, nagu tegi tema ees.

Ja oli ka Vabras, noormees, kellel ei puudunud jõudu ega julgust, ent kes siiski veel polnud kunagi saanud olla kaasas suurte tegudel kaugel maal. Oli tal julgust ja tormakust, hoolimatust ja ettevaatamatust, mis ammugi pannud vanu mehi vangutama päid. Sest kõik teadsid, et sõjas ei tohi olla julgust rohkem, kui rammu, ega ka sugugi rohkem kui oskust.

Ja kui Vabras teritas mõõka, üteldi talle:

„Oled esimene, kes satub leedulase orgi otsa.“

Tuli teine ja ütles:

„Oled esimene, kes rõõgib vangina vaenlase käes.“

Ja kolmas ütles:

„Oled see, kes kindlasti ei tule tagasi.“

Mõtles siis Vabras ja küsis targalt nõu. See kostis:

„Oled võitlema mees, kuid saak sinu hukutab. Kui lubad, et võtad endale vaid ühe aarde vaenlase rikkustest, siis tuled sa koju. Ei suuda sa seda pidada, ei suuda ka su silmad enam näha oma maad.“

Kuulis Vabras ja lubas pidada meeles neid sõnu.

Ees sõitsid ratsurid, pajatades küllades, et sõjavägi läheb rahus läbi lätlaste maa. Et siin ei puuduta kedagi, ei minnes ega tagasi tules. Et minnakse seekord leedulastele kallale, ja kas neil, lätlastel, saab midagi olla selle vastu, kui nende eest tasutakse kätte? Et olge mehed, mõtelge, olete tehtud vaeseks ja kes ütleb, et leedulased jälle ei tule, enne kui olete saanud kogu jõudu?

Malev läks, ei keegi katsumud sulgeda teed. Vaatasid inimesed pooleldi kohendatud külladest, mõteldes mõnuga sellele, et leedulased varsti samuti soojendavad endid suitsevate varemete lähedal, samuti lõdisevad metsades külmast ja samuti näevad öösel kurja und, päeval nutavad taga viidud varandusi. Kuid oli ka selliseid, kes vaatasid kadedusega, et nüüd eestlased oma jõuga tõmbavad üle selle maa, saavad rikkaliku sõjasaagi, ning kui lätlased lähevad tasuma oma kurja, siis neil pole leida midagi, mis tasuks nende pikka teekonda ja valatavat verd.

Nii mindi läbi lätlaste maa. Ratsurid käisid ees ja seletasid oma rahusoove; äsjasest sõjast hirmunud inimesed vaatasid erutusega võõrast väge, võõraid relvu ja võõraid sõdureid, tugevakasvulisi armisnoolisi mehi.

Ning teed jäid järele auklised, sõidukite sügavad roopad rääkisid raske sõjaväe läbimineku.

Parvedega ületati Väinajõgi. Ja siis saabuti leedulaste maale.

Tungiti kiiresti maa südamesse, et sõnum eestlaste tulekust ei jõuaks lennata kaugele ette. Mindi

kiiluna maa sisse, et takistada ühinemist kahelt poolt. Kuid võeti kaasa kõik kaasavõetav, püüti metsadest põgenejate laagreid, et saada kätte nende hobuseid ja vankreid, millele laduda ohtralt leiduvat vara. Ning juba kohal jaotati vara, mis jäi selle võtjale ja mis jäi üldiseks kasuks.

Ega polnud leedulased aimanud, et niipalju maksis neile eestlaste kümme küla. Ja kui kuulsid, et see on nii, siis kahjatsesid, et selle eest kannatab kogu nende maa.

Võeti ära nende kindlused, vabastati vangid, leiti üles orjaksviidud omamaalased. Ning polnud puudust neist, kes juhtisid malevat rikkamast paigast teise rikkamasse paika, töid teateid vaenlaste väejuukude kogumisest ja teedest, mis viivad nende seljataka. Ega olnud ka vähe neid, kes orjade hulgast astusid eestlaste väkke, et saada vabaks meheks võõral maal.

Ja varandusi saadi. Murti sisse võimumeeste majadesse, saadi palju rikkust. Igaüks sai kulda ja hõbedat, ainult Vabras teadis, et ta võib võtta vaid ühel korral ja ühe asja. Ta mõistis targa sõnu. Kas muidu ta oleks püüdnud suurte jõudude läheduses, hoidudes väiksemate salkade vähematest käikudest. Ja mitmel korral nii mõnigi asi oli nii ihaldatav, kuid ikka ta ei võinud veel otsustada, kas see on see õige, mis vääraks võtmist.

Siis juba jõuti südamaale, kus elasid suuremad väepealikud ja vürstid. Üks kui teine loss langes eestlaste kätte. Ja ühes lossis langes vangi ka Birute, vürstitar.

Kes olid need, kes leidsid tema. Eks seal olnud Turve, kelle näol mõõgaarme, eks seal olnud Maldus, kellel sõrmed löödud tapluses maha juba aastate eest,

kuid eks seal olnud ka Vabras, kes juba võitnud lugupidamise oma tublidusega.

Kes saab Birute omaks?

Tahtis teda Turve, kuid astus ette Vabras.

„Kas mul polnud õigust nendele kuldajadele, mille saime koos? Kas ma ei jätnud neid sinule? Ja kas minu kord pole nüüd võtta sõjasaaki?“

Ja Maldusele ütles:

„Kas ma ei jätnud sulle neid koormaid seal...“

Heitis käega Maldus, oli ju õige Vabrased sõna. Vaatas kahjatsedes Turve, sest oli nüüd tõesti Vabrased kord. Ja saigi Vabras oma leedulase Birute, leedu vürstitar.

Mindi veel edasi ja pöörditi siis ka tagasi. Parvedel siirduti üle Väinajõe, mindi läbi lätlaste maa. Oli kaotusi jäänud võõrale maale, kuid rohkem oli kaatsatoodud orje. Ja iga mees valvas oma vara.

Ja Vabras valvas oma Birutet.

Ainsa sõjasaagi ta oli võtnud ja tuli nüüd tervena tagasi.

Kõikide rõõm oli suur, veel suurem aga Vabrased oma, kui jõuti kodumaale tagasi.

Oodati leedulaste tasumist ja relvad hoiti valmis. Mõõdus aga aasta ning kaugelt maalt saabusid sõnumid, et leedulastel tekkinud tegemist teiste vaenlastega. Ja pakkusid eestlastele rahu.

Rahu jah, sest raske oleks olnud leedulastel tungida läbi vaenulise lätlaste maa kuni eestlaste rajani.

Ent kord, kui rahu oli tehtud, saabus leedu vürsti käskjalg. Ta tõi kaasa kalleid aardeid, mida näitas ja mida nimetas väljaostuhinnaks sellele, kes müüb tagasi orjaks toodud Birute.

Vaatasid pealikud asju, need olid tõesti kallihinnalised ja suured. Ja juhatsid saadikud Vabrased juurde.

Ent Birute polnud ori, oli juba emand Piret. Ja ütles saadikutele nii:

„Palju tervisi tagasi mu isale ja emale, keda ma enam kunagi ei näe. Ja veel palju tervisi tagasi mu mehe poolt, kes on mees, nagu paremad mu kodumaagi poegade hulgast. Ja veel palju tervisi Viisase poolt, kes on minu poeg ja mu isa pojapoeg. Ja ütlege, et saadame tagasi nende kullad, sest minu kodu on seal, kus mu mehegi oma.“

Kuulasid saadikud ja mõtlesid. Siis vastasid nii:

„Veel on sõna ütlemata, mida meil veel kästi ütelda, kui vaja. See on, et sinu isa laseb sulle ütelda, et kui sina pole saanud orjaks, keda saab osta välja kullaga, ja kui sina oled leidnud mehe, kellega tahad jääda, siis ärge need kullad enam olgu ostukullad, vaid kingituskullad, mida sinu isa sinule läkitab. Ja kui meie oleme saanud sinult seesugused vastused, siis palun võtta vastu meie isanda ja oma isa kingitused.“

Vaatas Piret kuldannumaid ja rahamünti, nendel olid külgedel tuttavad perekonnamärgid. Neid oli ta lapsena hoidnud käes, nendega mänginud. Ja ütatas ühe neist Viisasele. Selle nägu sai rõõmsaks ja koputas uue mängukanniga vastu põrandat.

„Ütelge oma isandale, et tema kingitused on juba ta pojapoja käes.“

„Ja ütlege, et ärge ta tulgu vägedega siia maale, kus sugulased ees?“ lisas Vabras.

„Ja mu isand loodab, et ta lapsedki ei astu oma isamaa vastu, sest on ju rahu.“

„Jah, nüüd on rahu.“

Saadikud läksid. Nende silm polnud enam nii valvas, kuna nende paunad ei sisaldanud enam oma kuninga aardeid.

Mõningaid mõtteid väeosade seltsidest.

Vabadussõjast osavõtnute, tegelikus kaitseväeteenistuses olevate ja kaitseväe teenistusest lahkunute (peamiselt elukutseliste kaitseväelaste) vahel sidemete alalhoidmiseks on ellu kutsutud terve rida organisatsioonide. Peamiselt riigikaitse huvide seisukohast töötavad selles sihis ohvitseride kogude juures **reservohvitseride sektsioonid**,

mille sihiks tegev- ja reservväe ohvitseride vahel vajalikkude sidemete alalhoidmine, reservohvitseride kutsealaste teadmiste värskendamine ja täiendamine j. m.

Reserv-sõjaväelaste Ühing taotleb kõigi reservkaitseväelaste koondamist, nende vaimlise ja kultuurilise tasapinna tõstmiseks ning ainelise seisukorra parandamiseks.

Vabadusriste Vendade Ühenduse eesmärgiks on: koondada enese ümber Eesti riikliku iseseisvuse alusel seisvaid Vabadusristi kavalere, koostööks, Vabadusristi prestiiži kõrgel hoidmiseks ja üksteise vastastiku toetamiseks.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu peamiseks ülesandeks on sõjainvaliidide aine toetamine, milleks muuseas organiseeritud mitmesuguseid tulumuudetevõtteid.

Sootu erilise seisukoha omavad väeosade seltsid. Nende algkujuks, prototüübiks, on 1. Eesti polgus 1917./18. aastal teeninud ohvitseride algatusel 1925. aastal asutatud ja Tallinna-Haapsalu rahukogus registreeritud

Selts „1. Eesti polk“,

mis alul koondas ainult 1. Eesti polgus teeninud ohvit-

sere, arste ja ametnikke, hiljem aga, reorganiseeritud kujul, muutus 1. Eesti jalaväepolguks ja selle järglases — 1. jalaväerügemendis teeninud ja teenivate ning eesti rahvusväeosade loomise organisatsioonide tegelemise koostööühinguks — rahvuslikuks propagandaks, väeosade mälestusvõtte säilitamiseks, väeosade ajaloo väljaandmiseks, liikmete üksteisele lähendamiseks ja vastastikkuseks toetamiseks. Seltsi juhatus asukohaks on Tallinn. Esialgsel kujul, kus seltsi liikmeks võisid olla ainult rahvusväeosade ajajärgul 1. Eesti polgus teeninud ohvitserid, arstid ja ametnikud, oli selts, niiselt, „väljasurev“ organisatsioon, kuna täielikult puudus liikmete juurdetuleku võimalus; see oli kindlalt piiritletud teatud arvuga ja küsimus võis seista ainult selles, kes viimsena seltsi järele jääb. Ja justkui saatuse kiuste pidi organisatsioon võrdlemisi lühikese aja kestel kaotama oma ridadest surma läbi väga suure protsendi liikmeid, mis vast osaliselt põhjustki andis esialgse põhikirja revideerimiseks.

Rida aastaid teotses 1. Eesti polgu selts ainult üksi, peamiselt tegeledes nimetatud väeosade ajaloo väljaandmise kallal, mille I osa võis ilmutada 1930. aastal.

Järgmisena, kui ei eksi, asutati 1928. aastal

„5. Rakvere jalaväe polgu jäädvustamise selts“, mille ülesandeks põhikirja järele on — koondada: a) sõjaaegse 5. Rakvere jalaväepolgu ohvitseride, arste, ametnikke ja nende kohtadel teeninud isikuid; b) 5. jalaväe rügemendi (praegu üksikpataljoni) ohvitseride

(lõpp 11. lk.)

Lido creme

Sisaldab „D“ vitamiini, teeb ihunaha nooruslikult õrnaks ja pehmeks.

Mõningaid mõtteid väeosade seltsidest.

(Algus 10. leheküljel.)

ja ametnikke; d) sõjaajal polgus teeninud või polgu tegevusele kaasaaidanud isikuid.

Seltsi eesmärgiks on: liikmete koondamine, vaimsete sidemete ja vabadussõjaagsete traditsioonide alalhoiduks; polgu mälestusmärkide kogumine ja avaldamine; polgu sõjaagse tegevuse kohta mälestuste kogumine ja nende väljaandmine. — Juhatusel asukohaks on Tallinn.

Võrreldes nende kahe seltsi põhikirju, leiame teatud lahkuminekuid liikmete koosseisus, kuna eesmärk on mõlemal enam-vähem väljendatud ühtlaselt. Samuti on kujunenud tegelik töö enam-vähem ühelaadiliseks, kuna ka 5. polgu selts on palju tähelepanu pühendanud väeosa ajaloo väljaandmise küsimusele ja sel alal eeltöödena õige palju korda saatnud.

Hilisemal ajajärgul, võrdlemisi väikeste ajavahe- mikkudega, on tekkinud juba terve rida väeosade seltsi, mis kõik registreeritud seaduses ettenähtud korras. Tundus olevat justkui nende asutamise ajajärk. Käsitledaolevail andmeil on peale ülalnimetatute, 1. ja 5. polgu seltside asutatud:

2., 4., 6. ja 9. jalaväe polgu seltsid, „Kalevlaste Ühing“, „Sakala Partisanide Ühing“, „Kapten Irve Soomusronglaste Selts“, „2. Soomusrongi Selts“, „Uku“, „2. suurükiväe polgu selts“, „Omakaitselise ja Kaitseliidu Veteraanide Ühing“, „Kaitseliidu Narva Veteraanide Ühing“, „Tallinna Kooliõpilaste Pataljoni Ühing“. Mitme väeosa seltsi asutamine on kavatsusel ja eeltööd selleks käimas. Võib oletada, et pea kõik suuremad olemasolevad väeühikud käivad seda rada ja organiseerivad vastavad seltsid, mille tagajärjel nende arv veelgi märksa suureneb.

Kõikide seltside põhikirju ei ole kahjuks käepärast. Olemasolevate põhjal võib aga järeldada, et nad on üldiselt analoogilised varem asutatud seltside omadele.

Nii 1931. a. asutatud seltsi „9. jalaväe polk“ eesmärgiks on:

a) koondada 9. jalaväe polgus teeninud kodanikke, et alal hoida vaimseid sidemeid ja vabadussõjaagseid traditsioone; b) koguda ja avaldada dokumente ja mälestusi polgu sõjaagsest tegevusest ja d) õhutada polgu tegevuse väärikust järeldustest.

Seltsi liikmeteks võivad olla: a) kõik sõjaagses 9. jalaväe polgus teeninud kodanikud, b) 9. pataljoniis ja 9. üksikus jalaväe pataljoniis teeninud ja teenivad ohvitserid, kv.-ametnikud, arstid ja üleajateenijad; d) 9. polgu või pataljoni tegevusele kaasaaidanud kodanikud.

Sakala Partisanide Ühingu põhikiri näeb uudisena ette toetajate- ja auliikmete instituudi. Seltsi juhatusel asukohaks on Viljandi, kus asub nimetatud väeosa, kuna enamiku seltside juhatusel asukohaks on Tallinn.

Olenevalt olukorrast ja põhikirjast, on ka seltside tegevusala ja töö kujunenud üldiselt kaunis sarnanevaks. Sama võiks üldjoontes öelda ka töö tulemuste kohta.

Kõik seltsid on tegelenud, üks rohkem, teine vähem, väeosade mälestusmaterjali kogumisega ja teinud eeltööd väeosa ajaloo väljaandmiseks. Peale 1. Eesti polgu seltsi on see töö ja tegevus andnud reaalseid tulemusi Sakala Partisanide Ühingu, nimetatud väeosa ajaloo väljaandmise näol. Teiseks tähtsamaks tegevusalaks on olnud sidemete alalhoidmine Vabadussõja ajal ja hilisemal ajajärgul väeosas teeninute ja praegu teenivate vahel. See tegevusala on viinud seltsid kontakti, läbikäimise väeosadega. Ühedel on see tihedam, teistel lödvem. Mõne väeosa ohvitserid on in corpore sama väeosa seltsi liikmed.

Seltside tegevuses on võimalik olnud eristada teatud tõusu- ja mõõnaaegu, mis ka mõistetakse, kuna nende töötamistingimustes võimalik ei ole alati töötada ühesuguse intensiivsusega. Selleks pole igakord just vast ka vajadustki.

Ehkki seltside põhikirjades, eesmärkides, töötamisalades ja saavutatud tulemustes on vägagi palju ühesuguseid jooni, on nende vahel senini puudunud pea igasugune side ja läbikäimine, kui selleks mitte lugeda vast põhikirjalisi mõjutusi.

See nähe igatahes ei ole millegagi õigustatud. Ühtlased ülesanded, sihid, töötamistingimused loovad palju eeldusi tihedaks koostööks ja seda igal alal. Eriti tohiks see väide maksev olla aga

väeosade ajaloo osas.

Teatavasti kõikide väeosade arhiivmaterjal on katkendlik, puudulik; palju sellest on sõjaolude tõttu ja ka hiljem kaotsi läinud. On tekkinud tungiv ja mõõdapäasemata tarvidus neid tüükuid täita üksikute isikute käes juhuslikult säilinud materjalide ja isiklike kude mälestuste kogumisega jne.

Palju olemasolevast ja saadavast materjalist on aga säärase iseloomuga, mis hädavajalik nii mitmele väeühikule, ütleme kas või üldolukorraga selgitamisel. Kindlasti palju liigset tööd jääks ära, kui sel alal vähenegi korraldada ja koordineerida seltside tööd. Samuti võimaldaks see seltsidel paremini kaasa aidata ka Vabadussõja Mälestamise Komiteele isiklike kude mälestuste kogumisel, mis võetud nimetatud Komitee

Lapsel pole muresid...

kuud seda enam on neid tema vanematel. Kasvatamine, toime, rüetamine, koolitamine — kõik nõuab raha. Vanemad, kindlustage oma lapsele muredega elu, ostes tema õnneks Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii pileti.

Piletid on müügil ärides, pankades, postkontorites ja loterii büroos Tallinn, Vene t. 1—15.

töökavasse ja mille läbiviimisel kindlasti mõõda ei pääseta ka väeosade seltside kaastööst.

Ühtlasi see samm aitaks vaimsete sidemete loomise viia sootuks laiemale alusele ja hrua sel alal märksa laiemad perspektiivid.

Kuidas ja millisel kujul see teostuma peaks ja teostuda võiks, on eriküsimus, mis nõuab vast üksikasjalisemat kaalutlemist. Võib olla, on selleks ehk

tarvilik nende seltside vahel ametlikult tunnustatud ühendav organ, mingisuguse Liidu või Keskjuhatusel näol, võib olla aitab lihtsast kontakti loomisest ja koostööd põhialuste kindlaksmääramisest.

Kindel on igatahes, et selleks on vajalik ühine nõupidamine, mille kokkukutsumise initsiatiivi ja tarvilikkude eeltööde tegemise peaks oma peale võtma ükskõik milline selts. R. T.

Ühest huvitavast kongressist.

Eesti rahvusväeosade asutamisel 1917.—1918. a. olid aastatevahetuse kuud — detsember ja jaanuar — rikkad mitmesuguste kongresside poolest, olenevalt üldpoliitilisest olukorrast ja eesti rahvusväeosade organiseerimistöö vajadustest. Nii peeti 15./28.—18./31. detsembrini 1917. a. Tallinnas eesti sõjaväeosade konverents ja 7./20.—12./25. jaanuaril 1918. a. teine ülevenemaaline eesti sõjaväelaste kongress, millest eriti viimne omandas laialdasema ja kaugemaleulatava tähtsuse.

Kongressi kokkukutsujaks oli eesti rahvusväeosade organiseerimise kõrgem instants — Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee. Enamlaste võimuinstantsid keelasid küll ettevalmistustööde ajal kongressi ära, kuid sellele vaatamata tuli kongress määratud ajal „Estoniasse“ kokku.

Sel kongressil olid enamlusemeelsed esindajad väikeses ülekaalus, mis oli saavutatud kunstlikul teel. Nimelt jäid kaugematest Venemaa maanurkadest esindajad kiire aja tõttu kongressile ilmumata, kuna selle vastu kõige rohkem arvuliselt olid esindatud Tallinnas asuv 3. Eesti polk ja Eesti tagavarapataljon Tartus. Selle tulemusena kongress ei suutnud täielikult püsima jääda asjalikkuse ja oma ülesannete piiridesse, vaid kaldus tulutusse parteidevahelistesse nägemistesse ja politikasse, ehkki viimse ala kõrvalekaldumine andis ootamatalt ka häid tulemusi.

Kongressi juhatusse pääsesid ainult enamlased ja mõned nende pooldajad.

Esimesena kõneles ja tervitas kongressi Eesti rahvusdiviisi ülem al.-polk. J. Laidoner, tähendades muu seas:

„Praegune Eesti peab oma tuleviku loomise enese kätte võtma, sest teist teed ei ole. Selles ootab rahvas oma sõjaväelt kindlat sõna.

Eesti rahvusdiviisi staabi ülem al.-polk. J. Soots kõneles pikemalt diviisi formeerimisest, kirjeldades neid raskuseid, milledega on tulnud ja tuleb selle juures võidelda, ja avaldades oma eitavat suhtumist väärnähetele, mis tingitud eesti rahvusväes maksvast korrast. See ei meeldinud põrmugi enamlastele ja nad hakkasid al.-polk. J. Sootsi ägedalt süüdistama „kontrerevolutsiooni“ püüetes, nõudes tema vastu koguni surveabinõude tarvitusele võtmist. Vahejuhtumine likvideeriti siiski rahulikult, kuna enamlased ei suutnud oma ettepanekule saada tarvilikku pooldamist.

Tervitusi öeldi terve rida. Eriti suure poolehoidu ja aplausi osaliseks sai Tallinna garnisonis teenivate poola sõjaväelaste esindaja, kes avaldas oma tõsist poolehoidu eesti sõjaväelaste üritustele ja toonitas ühiste püüete vajadust vaba iseseisvuse poole.

Kongressi järgnevat otsused olid üldiselt kaunis radikaalsed ja eesti rahvusväeosade eduka formeerimistöö seisukohast vastuvõetavad. Nii otsustati küll jätkata olemasolevate rahvusväeosade formeerimist, kuid paralleelselt asuda kohe ka eesti sotsialistliku sõjaväe formeerimisele; Eesti diviisi tuleb paigutada territoriaal-ahustel; kõik eesti sõjaväelased tulevad koondada Vene väeosadest kodumaale; kõrgemaks sõjaväeliseks võimudeks Eestis on eesti sõjaväelaste üldkongress, kõrgemaks täidesaatvaks organiks aga kongressil valitav — Eesti Sõjaväelaste Nõukogu; kõik senised eesti sõjaväelised organisatsioonid kodus maal likvideeritakse. Eesti sõjaväe reorganiseerimise eelnõu väljatöötamiseks, vastuvõetud põhialustel, valiti 6-liikmeline komisjon. — Samuti teostati väimised Eesti Sõjaväelaste Nõukokku.

Kongressi viimne päev oli pühendatud poliitilise olukorra selgitamisele, Eesti enesemääramise ja iseseisvuse küsimuste otsustamisele. Päev kujunes suursündmuseks kogu Eestile.

Suureulatusliku poliitilise küsimuse läbiarutamine ja otsustamine läi muidugi kired eriti lõkkele ja liimutas diametraalselt vastupidiseid lähte- ja seisukohti. Kujunes lõpuks kolm suuremat voolu, kolm seisukohta: Eesti sotsialistliku tööliste partei, Eesti tööerakonna ja Eesti iseseisvuslaste liidu (ühine), enamlaste ja sotsiaal-revolutsionääride omad.

Esimese resolutsiooni põhjendamiseks ja selgitamiseks võttis pikemalt sõna Karl Ast, näidates neid põhjuseid ja tegureid, mis põhjustavad Eesti iseseisvaks vabariigiks kuulutamist. Ta tõi ette Saksa okkupatsioonihädaohu, mis iseseisvuse väljakuulutamisel aga Eesti seisukorra muudaks rahvusvaheliseks küsimuseks.

Enamlaste seisukohti kaitses ägedalt Hans Põõgelmann, kes väitis: Eesti iseseisvuse mõte on pärit rahvavaenulistest kihtidest, selle eesmärk on: eesti töörahva orjastamine; nende kindel nõue on — Eesti jäägu ka edaspidi Vaba Venemaa töörahva vabariigi autonoomseks osaks.

Eesti sotsialistid pooldasid küll Eesti iseseisvuse väljakuulutamist, kuid tõi vabariigi kujul.

Pärast pikki väelusi pandi resolutsioon hääletusele, mis sündis sedelitega (enamlased nõudsid nime- list hääletamist).

Eesti sotsialdemokraatide, Eesti tööerakonna ja Eesti iseseisvuslaste Liidu ühine resolutsioon sai poolt 34 häält, vastu 63 h., kuna erapooletuks jäi 2 h.

Järgmisena tuli hääletamisele Eesti sotsialistide-revolutsionääride resolutsioon, mille tähtsam ja olulisem osa järgmine:

„...2. üldine eesti sõjaväelaste kongress tunnustab tarvilikuks:

1. Eestimaa loomulikkudes ja ajaloolistes piirides Lääne mere, Soome lahe, Naroova jõe, Peipsi järve ja Läti keelepiiri vahel tuleb viibimata kuulutada iseseisvaks töövabariigiks.

2. Venemaa vabariigi rahvakomissaride nõukogu ja Vene rahuetepaneku esimese punkti kohaselt tulevad nii Saksa kui Vene väed Eestimaa piiridest võimalikult lühikese aja jooksul välja viia...

3. Eesti sõjameestele tuleb kindlustada vaba pääsemine kodumaale...“

Resolutsiooni hääletamise tagajärjed olid üllatavad, eriti enamlastele, kes olid kaljukindlad oma võidus: poolt anti 62 häält, vastu 38 h., erapooletuks jäi 26.

Teade hääletamise tagajärjed võeti kongressi ja publiku poolt, keda oli kogunenud „Estonia“ rõud tungil täis, vastu tormilise aplausiga, summutades täitsa enamlaste vihased vahelhüüded ja ähvardused.

Nüüd astusid enamlased välja ja nõudsid nende poolt esitatud resolutsiooni — töörahva nõukogude valitsuse tunnustamise ja toetamise kohta — hääletamist.

Sellele olid kõik rühmad vastu, toonitades, et Eesti iseseisvuse resolutsioonis küllalt selgesti on väljendatud, et tulevases Eesti töövabariigis võim töörahva käes on.

Enamlased jäid aga kindlalt oma nõudmise juure, seletades, et vastuvõetud otsus olevat variseerlik, selle siht ja tagamõte olevat hoobiandmine enamlastele, (Järg 12. lk.)

Ühest huvitavast kongressist.

(Algus 11. leheküljel.)

seleparast vajavat nemad töörahva nõukogude valit-
suse tunnustamise asjus silmakirjaliku otsuse asemel
kongressi tõsist otsust.

Hääletamisel liiguti enamlaste ettepanek tagasi,
mille peale enamlaste rühma esindaja teatas demon-
stratiivselt, et nad enam võimalikuks ei pea koos
kontrrrevolutsionääridega kongressile edasi jääda, vaid
lahkuvad protestiks otsekohe.

Nii sündiski. Rusikaid vibutades ja kongressile
ja publikule ähvardusi hüüdes marssisid enamlased
saalist välja.

Nagu kongressi käigust nähtub, sündis kongressi
vältel õige tunduv meeleoluline murang. Kuna kong-
ressi alul enamlastel oli kongressil kindel enamus,
suutsid nad oma rüskamistega ja hoolimatusega nii
mõnelegi avada silmad ja näidata oma tõelist palet,
mis sündis neid silmapilkselt ümber orienteeruma.

Vabadussõja nimetus kaitse all.

Vabadussõjast osavõtnute ja Vabadusristi kavaleride
õigustest.

Riigivanem pani oma dekreediga
maksma Vabadussõja nimetuse kasu-
tamise seaduse.

Kuna Vabadussõja mõiste sisaldab meie rahva
ajaloos kõige kangelaslikumat ajajärku, mis peab ole-
ma püha igale eestlasele, keelatakse selle mõiste tar-
vitamine poliitilisi ja ärilisi sihte taotlevas võitluses.
Keeld käib poliitiliste organisatsioonide, asutuste ja
igasuguste trükitoodete kohta. Mittepoliitilisi sihte
taotlevad seltskondlikud organisatsioonid võivad ük-
sikjuhtudel seda nimetust kasutada ainult Siseministri
loal.

Seaduse maksmahakkamisest peale ei või keegi en-
nast enam nimetada vabadussõjalaseks või nimetada
end nõnda, et see võiks viia arvamisele, et ta on võtnud
osa Vabadussõjast, kui ta pole võtnud osa Vabadussõ-
jast ja ei oma õigust Vabadussõja mälestusmärgi kand-
miseks.

Keelatud on ka kolmanda isikuni või trükitooteis
nimetada isikuid, kes pole osa võtnud Vabadussõjast
või kel ei ole õigust Vabadussõja mälestusmärgi kand-
miseks, vabadussõjalasteks või mõne sellase nimetu-

Enamlus oli eesti sõjameeste keskel küll teatud pinda
leidnud, kuid kaugeltki mitte sel määral, nagu seda
soovisid näha enamlased.

„Sotsiald.“ (Nr. 14. 19. I. 1919) tähendab selle
kohta päris tabavalt:

„Estonia“ teatrisaalis ärapeetud eesti sõjaväe-
laste kongress ei annud neid tagajärgi enamlastele,
mis nad ootasid; nad arvasid, et viivad kongressil
oma resolutsioonid läbi ja sellega oleksid eesti sõja-
väelased endid enamlasteks tunnistanud ning neil
oleks täieline põhjus olnud eesti sõjaväe korraldamist
oma kätte võtta ning oma tahtmise järele ümber moo-
dustada. Et see kavatsus enamlastel vette kukkus,
siis pidi teist teed otsima, kuidas kahjutaks teha rah-
vuslikku iseloomu eesti polkudes ja sõjaväe enda tee-
nistusse rakendada, kusjuures ka kõige ägedam enam-
luse vastane — rahvas hävitatud pidi saama. Enam-
lastel jäi ainult üks tee üle, see on — vägivald. Et
kuidagi siiski laia massi ees oma teguviisi põhjen-
dada, siis improviseeriti selleks otstarbeks sotsialistlik
sõjaväelaste kongress.“

sega, mis võiks viia arvamisele, et nimetatavad isikud
on võtnud osa Vabadussõjast.

Samuti on keelatud tarvitada Vabadussõja või
vabadussõjalase või mõnda muud neist tuletatud nime-
tust igasuguste poliitiliste liikumiste ja organisatsioo-
nide ning trükitoodete kohta, kes endale võtnud või
kelle kohta üldiselt tarvitati seda nime või nimetust.

Vabadussõjast osavõtnud ohvitse-
rid on õigustatud tarvitama isiklikudel kirjalpan-
kettidel ja nimekaartidel auastme kõrval ka teenistus-
koha nimetust Vabadussõjas.

Vabadusristi kavalerid võivad tarvi-
tada nimekaartidel ja kirjalpankettidel Vabadusristi
kavaleri nimetust ning Vabadusristi kujutust.

Tähendada tuleb, et Vabadusristi ja selle
tarvitamise kohta kaitseseadus juba varem
maksma pandi.

Soodustusi Vabadussõja invaliidide lastele.

1. jaanuaril 1935. a. hakkab maksma Vabadus-
sõja invaliidide soodustamise seadus.

Selle seaduse põhjal Vabadussõja invaliidide laps-
ed vabastatakse riigi- ja omavalitsuste koolides 50
protsendi ulatuses õppemaksust normaalõppeaja kest-
vusel, kuni kõrgema õppeasutuse lõpetamiseni. Sa-
muti vabastatakse nad 50 protsendi ulatuses eksami-
maksudest.

Vabadussõja invaliidide lastel on muudel võrd-

setel tingimustel õppeasutustes eesõigus toetuste ja
abirahade saamiseks, samuti ka õppemaksust täieliselt
vabastamisel, kui nende õppetöö edu ja käitumine
vastab seaduses ettenähtud nõuetele. Soodustuste
saamise õigus on ka Vabadussõjas surmasaanud
invaliidide lastel, kes omavad pensioniõiguse.

Sakala Partisanide Ühingu teadaandeid.

Sakala Partisanide Ühingu korraline peakoosolek
peetakse Viljandis, 27. detsembril 1934. a. kell 11.00
Sakala Partisanide pataljoni ohvitseride kasiino ruu-
mes, järgmise päevakorraga:

1. Koosoleku avamine.
2. Koosoleku juhataja ja sekretäri valimine.
3. 1934. a. tegevuse aruanne.
4. 1935. a. eelarve vastuvõtmine.
5. Vabadussõjas langenud Sakala partisanidele
ausamba püstitamise küsimus.
6. Esimehe valimine ja valimised põhikirja järele.
7. Läbirääkimised.

Palume tungivalt kõiki Ühingu liikmeid
ja vanu partisane koosolekust osa võtta, sest
käsioleval koosolekul tuleb otsustamisele Vabadus-
sõjas Sakala Partisanide ridades langenud kan-
gelaste mälestuse jäädvustamise küsi-
mus. Sellest küsimusest peaksid huvitatud olema kõik
partisanid kellel on kallis väeosa ja tema ridades lan-
genud sangarite mälestus.

A-s. „Linaprodukt“

Mõisaküla linaketruse ja kudu-
mise vabrik Mõisakülas, tel. 25.

Teeb rahva töid:

lina- ja takuketramist, kudu-
mist ja pleegitamist kiiresti ja
hästi.

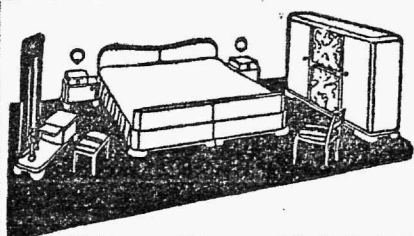
Tööde vastuvõtjad on üle kogu riigi.

„Erika“

Vennad Tõnisson & Ko.

Tartus, Suurturg 2, telefon 7-79.
Viljandis, Tallinna t. 5 „Seasaares“.
Rakveres, Lai tän. 21.

Soovitame hästiandevaid ja sorditehtsaid
aedvilja-, lille-, sööda- ja puukoolist
viljapuid ja -põõsaid. Rikkalik valik
ilupuudest ja -põõsastest. Jällemüüjatele
ja aednikkudele kõrged %%. Näidake hinnakirja!

Uus
korter,
uus ka
sisustus.

Selle mõtte pooldajad külastavad Suur
Karja tänav nr. 18 (Laenupanga majas)

J. Kallo mööbliäri.

Laos viimased uudised mööbli alalt.

16. XII. 1909.

16. XII. 1934.

EESTI LAENU PANK

25 aastat.

Tänab kõiki asutusi ja isikuid, kes
on 25 aasta jooksul usaldusega
pangaga käes töötanud ja loo-
dab ka tulevikus veel suuremal
määral oma peale võetud ülesan-
deid rahva kasuks täita.

Häid pühi

oma ostjaskonnale soovib

K.-M. „Tallinna Tekstiil“

TALLINNA KIVITÖÖLISTE ARTELL ja
ARHITEKT KARL LÜÜSI

ühendatud kivitööstus

Tallinn, Soo tän. 25.

Müük ja tellimiste vastuvõtmine igasu-
guse graniidi ja marmori tööde alal.

Plekisepa - töökoda A. AMAN

Tallinn, Rüütli 4.
Telefon 430-19.

Tehtakse igasugu pleki- ja vasesepatööd antud
kavandite järele. Ehitustöödel katusekatmist jne.

Eesti Mineraalõlide tööstus

„ESTONAFTA“

KONTOR: Vene 8. Kõnetr. 433-91.

TÖÖSTUS: Madara 7. Kõnetr. 431-93.

Autoõlid „Estomin“, Mootorõlid, Diisel-mootorõlid, Tavott
Fraktorõlid, Separatoorõlid, imbutusõli „Fenolat“, Vase-
liin Ameerika, Puhastatud masinaõlid, Tsilindriõlid,
Värnitsaõlid jne.

Pärnu Linatööstuse A.-S.

Valmistab:

Linast lõnga ja niiti mitmesuguses jämeduses.
Pesuriidet pleegitud ja pleekimata.
Mustrilisi laudliinu, salvrätte, käterätte ja madratsi-
riidet, voodi-, lina-, käsitöö-, särigi-, püksi-, presendi-,
põranda- ja vahariidet.
Kalavõrke, võrgulõnga kanepist ja puuvillast.

Pärnus, Rääma tän. 38, telefon 125.

Nõõre, kõige peenemast pakisidumise nõõrist kuni
õnija, kõie ja jämedamate trossideni, ning igat sorti
kalapüüniste- ja vartnanõõre.
Masinarõõmu. Viljakotte.
Värvimise vabr. k värvib päikese- ja pesukindl. (Indan-
threu) värvidega ja ka lintvärvidega villast, linast, puu-

Valmistab:

villast ja siidriidet ning lõngu oma tööstusele ja ka talurahv.
lõngu ja kangaid, mis nende endi poolt kodus koetud ja tuakse
vabr. värvimiseks, uhtumiseks, pressimiseks ja schäärimiseks.
Kraasib villu ja ketraib villast lõnga, kujub villast riidet.
Vabrik võtab rahva käest vastu linu, takku ja villu lõn-
gaks ketramiseks ja niidiks kudumiseks.

Näitustel kõrgemad ja esimesed auhinnad. Tänavusel Tartu Põllum. Seltsi 50. juubelinäitusel anti meie vabrikute välja-
panekutele kõrgem auhind — diplom suure kuldauraha peale ja Kodumaa Saaduste Prop. Keskkorralduse poolt audiploom.

Rõõmsaid jõulupühi!

<p>Rätsepaäri A. Pross Suur Tartu maant. 72 -1, telefon 310-37.</p>	<p>Eduard Tõnisson'i Viidivabrik. Tallinn, Kuninga 9, telefon 445-66.</p>	<p>J. Kree Puuviiljakauplus. Tallinn, Saiakang 5, kõnetr. 429-17.</p>	<p>N. Teisenroth Tallinn, Viru 10.</p>
<p>Pagari- ja kondiitriäri. E. Malström S. Tartu m. 10, tel. 307-67.</p>	<p>Pildiraamatute ja postkaartide ladu A. Leiner Tallinn, Kuninga 6, telefon 445-08.</p>	<p>Hotel-Restoraan „Peterburg“ Tallinn, Rataskaevu 4.</p>	<p>O.-ü. Mey & Landesén Tallinn, Viru 9.</p>
<p>Matusetalitus A. Melldorf Välke Tartu maant. 1, telefon 463-33. Surnuvankrid. Metallpärjad.</p>	<p>Aug. Kristal Muusikariistade tehas. Tallinn, V. Pärnu m. 12, telef. 462-60. Asut. 1889.</p>		<p>Puuladu ja kohvitööstus „LINDA“ J. Inthal Kopli 16, tel. 433-27.</p>
<p>Kardinad ja vaibad Th. Stempel Pikk 15, telefon 437-37.</p>	<p>K.-m. Joh. Tusti Tallinn, S. Karja 17, telefon 446-18.</p>	<p>Käsmu Laevaomanikud</p>	<p>Lasteriietus. Puduakauplus Vold. Lees Tallinn, Pikk 4.</p>
<p>Shokoladivabrik „Soliid“ Tallinn, Kopli 36, telefon 433-30.</p>		<p>Peterburgi rohu- ja värvikauplus Prov. H. Jacoby Tallinn, Pikk 3.</p>	<p>P. Bornholdt & Ko. Laevamaaklerid Tallinn, Suur Brokusmägi 10.</p>
<p>Koloniaal-, veini- ja tubakakauplus A. Eek Tallinn, S. Tartu m. 19, telefon 304-94.</p>	<p>F. Sakerov ja H. Sibgatullin Eesti karusnahkade äri. Tallinn, Aia ja Viru tän. nurgal 2, telefon 450-91.</p>	<p>Elektrotehnika büroo V. Engel Pikk 39, telefon 441-53.</p>	<p>Rootsi-Ameerika Liin Peaesindus Eestis. Tallinn, Suur Brokusmägi 10.</p>
<p>Estonia all. Joh. Soonsein Klaas- ja kiviõud. Majapidamistarbed.</p>	<p>K.-m. A. Trumm ja Ko. Tallinn, Veneturg, Kalevi majas 6, telefon 310-66. Tartus, Raekoja 7, telefon 13-03.</p>	<p>Naha-, jalanõude ja hobuse- riistade kauplus Nikolai Böstrov Tallinn, Veneturg 1, telefon 313-13.</p>	<p>P. Strauss ja Ko. Speditsoon. Valli 10, telefon 445-27.</p>
<p>Plekisepa töökoda D. Biek Tallinn, Mürivahe 5.</p>	<p>Koloniaal- ja Viinakauplus Heinrich Pitser Tallinn, Narva 42, tel. 307-42.</p>	<p>Tallinna Puuvilla Riide- Kauplus Tallinn, V. Karja 12.</p>	<p>Maalritööstus R. Toming S. Tatari 22, tel. 460-15.</p>
<p>Auru-värvimine, vanutamine, shäärimine, keemiline puhastus, kiir- pressimine, plisseerimine ja dekateerimine. „Hoff-Man's method“ Apteegi 1 ja Niguliste 6. Tel. 430-10. Osakonnad: Tartus, Rütli 11 — Pärnus, Vilmsi 14.</p>		<p>A.-S. Eesti Vosvoriit Tallinn, Merepuiestee 15, tel. 312-13.</p>	
<p>Keemiatehas V. Treublut Tallinn, Volta 3, telefon 440-88.</p>	<p>Pleki- ja litografiatööstus Richard Krevald Tallinn, Jahu 3, tel. 432-91.</p>	<p>A. Trakmann Mööbli- ja ehitustööstus. Tallinn Telliskivi 26, telefon 435-12.</p>	<p>Keemiatööstus Th. Tiilmann Tallinn, Madara t. end. Mayeri vabrik, telefon 431-52.</p>
<p>Mütsitööstus J. Ant Tallinn, Roosikrantsi 16. Tel. 452-66. Tellimiste vastuvõtmine igasuguste vormimütside peale.</p>	<p>Kompveki- ja shokolaaditööstus „ENDLA“ — V. Palias. Tallinn, Endla tän 9, tel. 454-60.</p>		<p>Karusnahkade ladu A. Ratner Tallinn, Narva m. 71.</p>
<p>Ri-dekauplus J. Rosing Tallinn, Suur Karja 11.</p>	<p>Pagari- ja kondiitriäri Th. Jürgenson Tallinn, Narva m. 55.</p>	<p>T. Gutkovitsch Paberi- ja kirjutusmaterjali- kauplus. Tallinn, Viru 24, tel. 447-84.</p>	<p>Rätsepaäri Joh. Ellenberg Tallinn, Vene 1, krt. 16, tel. 436-29</p>
<p>B. Rubanovitsch Valmisriieteäri Tallinn, Harju 22/24, tel. 436-95.</p>	<p>Kõie- ja nõoritehas Georg Hendrikson Tallinn Tehas: S. Pärnu m. 83-a, tel. 459-27. Ladu: V. Karja t. 6, tel. 445-29.</p>	<p>Rohu- ja värvikauplus E. Günther Tartus, Kaubahoov 26.</p>	<p>Riidevärvimise vabrik & keemiline pesemiskoda R. Natus Viljandis.</p>
<p>L. D. Epstein asut. 1876 a. Tallinn.</p>	<p>Margiäri Evald Eichenthal Tallinn, Kuninga 6.</p>		

Rõõmsaid

<p>Pildiraamimise ja klaasimise töökoda „ENERGIA“ Tallinn, S. Tartu mnt. nr. 17. Valmistab ja soovitab igasuguseid pildiraame.</p>		
<p>Sadulsepa-peenenaha tööstus ja äri T. SULG, Tartus, Riia 3.</p>	<p>M. JUDEIKIN</p>	
<p>VIDRIK SÄRG. Laskeriistade ja elektritarvete äri. Tartus, Promenadi 2.</p>		
<p>Soovin oma lugupeetud ostjaskonnale häid pühi ja õnnelikast uutaastat kullasep JOH. ALT Tartus.</p>	<p>TARTU PIIMAÜHING</p>	<p>PAUL LALL. Elektrotehnika äri. Tartus, Promenadi 7. Telef. 4-79.</p>
<p>Kella-kullasepa tööstus ja kauplus P. EICHELMANN Tallinn, V. Karja 2. Telef. 442-23.</p>		
<p>L. GOLDBERG Tartus, Kiiuni 6. Moe- ja pudukaubad, triik- ja õõpesu, plüüs- ja viltkaubad, laua-vahariie, hommikukingad.</p>	<p>A.-S. J. E. KUHLMANN Tallinn, Kotsebue 16-a. Telefon 440-92.</p>	
<p>G. SAKS. Ortopeediline arsti- ja loomaarstiristade tööstus. Tartus, Riia 39.</p>	<p>SÕJAVÄE MAJANDUSÜHISUS Tartu osakond Tartus, Kiiuni 3. Telef. 11-16.</p>	<p>„Ekstra“ villatööstus A. TRÄSS Tartus, Narva 31.</p>
<p>Koloniaal- ja tubakakauplus A. KUUS Tartus, Kaubahoov 13. Telefon 913.</p>		
<p>Nahavabrik JOH. GLUCH Tartus, Kaubahoov 14. Telefon 15.</p>	<p>EMIL KUMENIUS Tallinn, Lai 9. Telefon 437-46.</p>	
<p>B. GENSS ja Pojad Tartus, Kiiuni t. 8.</p>	<p>F. BRASCHINSKY ja Pojad Tallinn, V. Karja 12. Telef. 436-90.</p>	<p>Shokoladvabrik R. GLASSMANN Tartus, Suurturg 1.</p>
<p>A.-S. TARTU PÄRMIVABRIK Tartus Asut. 1833. a. Telef. 33.</p>	<p>Ehitus- ja metallitööstus „TEHNIK“ Tartus, Võru L. Telef. 304.</p>	<p>Kondiitriäri ja kohvik „WERNER“ Tartus, Ülikooli 15. Telef. 610.</p>
<p>Viini kondiitriäri ja kohvik JOH. TOOM, Tallinn, Pikk 1 ja Nunne 7. Telef. 429-73.</p>	<p>Nahavabrik A.-s. M. USVANSKY ja Pojad Tartus, Kaluri 45. Tallinnaladu, Vene turg 3. Petseris, Kaubarida.</p>	<p>A.-s. Tartu Metallivabrik G. ja H. LELLEP Tartu, Kalmistu 21/23.</p>
<p>K.-M. SPORT Tallinn, S. Karja 18. Telef. 446-00.</p>	<p>Pagari- ja kondiitriäri AUG. UNIVER Tartus, Riiu 16.</p>	<p>Kaleviäri JULIUS BERG Tallinn, S. Karja 15.</p>
<p>ESIMENE TALLINNA VILDITÖÖSTUS Tallinn, Heeringa 4. Telef. 310-65.</p>	<p>TARTU TRIIKPESU VABRIK Tartus, Söögiturg 4. Telef. 2-22.</p>	<p>Eesti kaub.-tööstus A.-s. „D. MIRWITZ & POJAD“ Tartus, Raekoja 6. Tallinn, Estonia pst. 16.</p>
<td data-bbox="748 2627 1361 2780"> <p>Paberi- ja tapeediäri „KODUMAA“ Tartus, Aleksandri 10. Telef. 7-78.</p> </td> <td data-bbox="1361 2627 1972 2780"> <p>Auruvärvimisekoda ja keemiline puhastus „PROGRESS“ Tartus, Võru 11/13.</p> </td>	<p>Paberi- ja tapeediäri „KODUMAA“ Tartus, Aleksandri 10. Telef. 7-78.</p>	<p>Auruvärvimisekoda ja keemiline puhastus „PROGRESS“ Tartus, Võru 11/13.</p>

Eestimaa põllusaaduste ümbertöötamise O.-ü. „VIRU“

jõulupühi!

<p>Lilleäri „MIMOSA“.</p> <p>Tallinn, Raekoja hoones. Telef. 432-60.</p>	<p>Kohvik H. FEISCHNER.</p> <p>Tallinn, Harju 45. Telef. 445-00.</p>	<p>KLUGE & STRÖHM Raamatukauplus</p> <p>Tallinn, Pikk 9. Telef. 429-46.</p>
<p>A-S. EESTI TULIHKUMONOPOL.</p>	<p>Rildevärvimise ja keemilise puhastuse tööstus</p> <p>F-A. G. BIRK.</p> <p>Tallinn.</p> <p>Maakri 23, telef. 309-18. Raekoja pl. 18, telef. 429-28</p>	
	<p>Keemia Tööstus</p> <p>J. HALBREICHT</p> <p>Tallinn, Paldiski mnt 25. Tel. 429-79</p>	<p>Raamatukauplus F. WASSERMANN Tallinn, Pikk 7.</p>
<p>Rätsepaäri ED. SEPP</p> <p>Tallinn, Pikk 15. Telef. 434-21.</p>		<p>JOH. KÄRM, Kolonialkauplus. Tallinn, Kopli 2.</p>
<p>F-ma A. H. AAMISEPP.</p> <p>Tallinn, Vali 4. Telef. 465-13.</p>	<p>Riidekauplus A. LAAMANN</p> <p>Tallinn, V. Karja 8. Telef. 436-64.</p>	<p>A. KLAFF Tallinn, Harju 20.</p>
<p>E. KOPELOVSKY & KO. Metsa eksportäri.</p> <p>Tallinn, Vali 10-45. Telef. 461-29 ja 461-19.</p>	<p>KARHULA OSAKEYHTIÖ KARHULA, SOOME.</p> <p>Ainuesindaja Eestis: Arthur Berg</p> <p>Tallinn, Vene 19. Telef. 435-41.</p>	<p>Valmisriiete suuräri K/m. „ERPE“ Tallinn, Viru 22</p>
<p>A. PANTELEJEVI Puuhoov.</p> <p>Tallinn, J. Vilmsi 52. Telef. 300-02.</p>	<p>Kohvi- ja siguritööstus „ESTO“ oman. A. INTHAL,</p> <p>Tallinn, Telliskivi 44. Telef. 438-55.</p>	<p>Tallinna Kosmeetika Laboratoorium „FLORA“</p>
<p>Laevakontor ERNST BERGMANN JA KO. Telegr. aadress: „KOIDU“.</p> <p>P. O. Box 158. Tallinn, Vabadusplats 5. Tel. 467-31 ja 522-01.</p>	<p>KONSTANTIN BRANDIES</p> <p>Tallinn, S. Tartu 26. Telef. 304-54.</p>	<p>M. SMIRNOV</p> <p>Tallinn, Narva 24. Telef. 302-68.</p>
<p>M. DRESSELT & A. KRIK</p> <p>Tallinn, S. Karja 21. Telef. 452-96.</p>	<p>A-S. Eesti Kunstsarve Vabrik O. KERSON & KO.</p> <p>Tallinn, Tuliku tän. 7. Telefon 431-44. 431-51.</p>	<p>M. MÄNNIL & KO.</p> <p>Tallinn, Pikk 13. Telef. 431-49.</p>
<p>Betoontorude tööstus O. VAREV Tallinn.</p> <p>Paldiski m. 42-a, tel. 429-87. Veerenni t. 49, tel. 462-01.</p>		<p>A. SOONBERG'I meesterahva rätsepaäri</p> <p>Tallinn, Vene 1. Telef. 436-59.</p>
<p>Betoontorude tööstus O. VAREV Tallinn.</p> <p>Paldiski m. 42-a, tel. 429-87. Veerenni t. 49, tel. 462-01.</p>	<p>Paberi- ja kirjutustarvete ladu RUDOLF KÄSPER</p> <p>Tallinn, Viru 4. Telef. 436-71.</p>	<p>O.Ü. RIJETURITE ÜHISKAUBAMAJA</p> <p>Tallinn, S. Karja 19. Telef. 445-77.</p>
	<p>Lilleäri „IRIS“</p> <p>Tallinn, Narva mnt. 42. Telef. 314-93.</p>	

J. Linki

jalanõudeäri Valli t. 4.

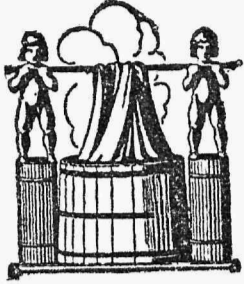
Kohale jõudnud parimad Rootsi „Tretorn“ botikud ja kalossid.

Kingi suuremas valikus, uued mudelid. Hinnad — odavad.

Valli tän. nr. 4.

Valli tän. nr. 4.

Auruvärvimise, dekateerimise ja keemilise puhastamise tööstus

„UNION“

TALLINN, V. Karja 1.
(Passaashi hoovis)
Telefon 444-99.

Rõõmsaid jõutupühi

soovib kõigile perenaistele ajakiri

„TALUPERENAIN“

Tellimisi 1935. aastaks võtavad vastu kõik postiasutused.

Proovinumbrid hinnata!

Toimetus ja talitus TARTUS, Rütli 15, sissekäik Peeter Põllu 5. Tel. 9-37.

Enne,

kui ostate mööblit, tutvuge mööblitööstus „Moderni“ meeldivate ja kõrgeväärtusliste mööblitega. Soodsad maksutingimused!

Mööblitari „Modern“ Väike Karja 1.
Telefon nr. 439-40.

K. Viks

Pärnus, Rütli tänav 51.

Igasugused auto tarbed.

Kohaseid jõulukinke

nagu: elegantseid daamide käekotte, rahataskuid, portfelle, kohvreid, koolilaste portfelle, nahakaunistustöid, albume, aadresskaani, laua-tasku plokke, kirjutuslaua mappe, paberossi karpe, kaardi karpe jne. jne.

Suures valikus odavate hindadega soovitab

O. Zimmermann

Tartus, Suurturg 4. Tallinnas, Harju t. 34. Pärnus, Rütli t. 41.

Loetavam ajaleht Lõuna-Eestis on

„Lõuna-Eesti“

„Lõuna-Eesti“ loetakse igas Valga, Tõrva ning Valgamaa peres ja talus. „Lõuna-Eesti“ ilmub kolm korda nädalas, ning täidab sellega otstarbekohaselt Lõuna-Eestis päevalehtede aset.

„Lõuna-Eesti“ tellimise hind on:

1 aasta	Kr. 5.50.
1/2 aastat	„ 2.75.
3 kuud	„ 1.45.
2 „	„ 1.—.
1 kuu	„ —.50.

Eesti nõõbitööstus

„Merkur“

Tallinn, Suur Turiu maantee nr. 69.

Telefon nr. 306-74.

Tartu Eesti Majanduse Ühisus

Tartus, Holmi tänav nr. 12—18.

Telefon nr. 2-61, 10 ja 10-70.

Suurem ja kõige vanem majandusühisus Eestis.

OSAKONNAD: Tartus, Võru tänav nr. 4, telefon 10-30. — Räpinas, telefon 33. — Pukas, telefon 18.

A.-s. H. Moser & K^o

Pikk 19, telefon 437-47.

Soovitab rikkalikumas valikus

tasku- ja käekelli maailma kuulsal H. Moser & Co vabrikust Le Locle Schweiz. Seinä-, laua- ja äratuskelli. Kette ja käevõrusid, kuld ja hõbe asju. Parimat rootsi kristalli.

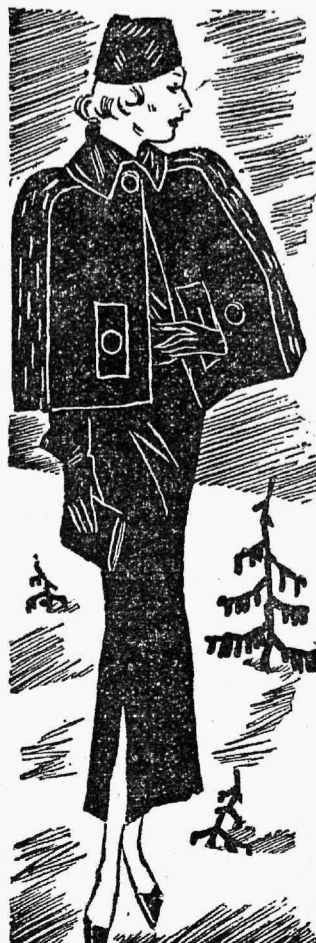
Jällemütijaile meie oma kelli müügiks ei anna, mispärast neid ainult meie juurest saab.

Oskar Stude

TALLINNAS
Ekspeditsiooni äri
Asutatud 1882. a.

Korrastus — Inkasso — Kinnitamine — Laevaagendid. Oma puksiirid, autopark ja laod raudtee ühendusega.

Telegrammi adr. igas kohas: „STUDEOS“

PARIM PÜHADE- KINK

KLEIDI-, VOODRI-
JA PESURIE,
TRÜKKRIIE JA
SALLID, MOOD-
SAD COTTON-
SUKAD, SOKID,
PITSID, PAELAD,
TRIKOOPESU JNE.

MEIE VABRIKU
TOODETEST.

A.-S. O. KILGAS

Vabrik: Tallinn, Volta 3

E. V. patendiga varustatud

Sprenk-Läte

planiinod ja püstklaverid

on täiuslikemad sel alal.

Suur valik, mõõdukad hinnad.

Ladud:

Tartus, Rütli 25.

Tallinnas, K. JÜRGENSON'1 juures, Kuninga 5

Keila villaketramise ja kudumistööstus

valmistab igasuguseid

villaseid ülikonna- ja mantliriideid

Tallinn, Soo t. 27, telefon 438-35.